

Újpesti Helytörténeti Értesítő

1995. július

II. évfolyam 4. szám

110 ÉVE ALAKULT
AZ ÚJPESTI IPARTESTÜLET

Gere Lajos*

Az Újpesti Ipartestület 50 éves története 1885–1935-ig

Örkényi Ferenczy József Pest–Pilis és Solt törvényesen egyesült vármegyéről szóló, 1844-ik évben írt politikai földleíratában írja: " Pest (Új- vagy Kispest) Pest sz. kir. várostól északra, az ördögmalmon túl fél óra, a káposztásmegyeri pusztán telepített kis falú, néhány házakból, de csinosan épületekből, asztalos és más mesterember lakókból, korcsmák, mészárszék és vendégfogadóból áll, melyet leginkább az 1838-i pesti nagy árvízkor szálltak meg némelyek, a gróf Károlyi István úr engedelméből menedéket keresvén. " Ebből az adatokból megállapítható, hogy idestova 100 esztendő előtt Újpest már virágzó ipari helység volt, ahol főként asztalos- és vendéglősipart űztek.

Ha az iparosság települési viszonyait vizsgáljuk, azt látjuk, hogy faluhelyeken általában egy-két iparos van, akik a helyi lakosság legsürgősebb ipari szükségleteit elégítik ki. A fenti idézet szerint Újpest község kivételt képezett, mert már 1838-ban sok asztalos és más mesterember foglalkozott " csinos " épületekben az iparral.

Az iparosság Újpesten való letelepedésének okait kutatva, megállapíthatjuk, hogy az iparosság itten való elterjedését gróf Károlyi István főti földbirtokos alapítási oklevelében kell keresnünk. Az alapítási oklevél szerint ugyanis "Újmegyeren minden megtelepedő, házzal bíró lakosok mindenféle gyárat szabadon állíthatnak és akármilyen kézi mesterséget szabadon folytathatnak, egyedül a mészárszék, serfőzés és mérés, úgy az épületfával való kereskedési jussok kivételével " – míg a 8-ik pont szerint – " hogy a gyárok, mesterségek és kereskedés minél előbb virágozhassanak, a megtelepedni kívánóknak előre is alá kell magokat vetni azon szabálynak (statutum), melynél fogva magok között sem céheket formálni, sem az ipart megszorító, kirekesztő kiváltságos leveleket (exclusivum privilegium) szerezni nem fognak, hanem mindnyájan ugyanazon jussal élhessenek, kivéven azon jussokat, melyeket az uraság az I. 3. szám alatt magának fenntartott és amelyeket vagy maga gyakorolhat, vagy külön szerződés útján egyeseknek, vagy többeknek által adhat. "

Amint látjuk, már az 1859. évi császári nyílt parancs iparkorlátozó rendelkezései megelőzőleg Újpesten az iparszabadság – kis korlátozásoktól eltekintve – biztosítva volt, aminek következtében mindazok az ipartűzők, akik bármely ok miatt iparűzési joghoz nem juthattak, az újmegyeri gyarmaton (jelenleg Újpest)

* A szerző (1881 Ócsa - 1961 Újpest) 1922-től az Ipartestület titkára, több újpesti egyesület vezető tisztségviselője volt. A most közölt tanulmánya 1935-ben az Ipartestület alapításának 50 évfordulóján megjelent könyvben látott napvilágot.

szabadon gyakorolhatták a kézművesipart, akár a gyáripart. A földbirtokos telepítőnek ezek az intézkedései vetették meg tehát Újpest iparának és kereskedelmének alapját, mely szilárd alapnak köszönhető Újpest város hatalmas, szinte amerikai tempójú fejlődése, iparának és kereskedelmének hatalmas fellendülése.

A céhek megszüntetését kimondó 1872. évi XIII. t.-c. az egész országban korlátlan iparszabadságot engedélyezett, ami azt jelentette, hogy bárki bárhol bármely iparágat szabadon gyakorolhatott. A törvény ezen rendelkezésének volt következménye, hogy a szerencsevadászok tömege az iparűzésre vetette magát és kontárkodásukkal, vakmerő spekulációikkal tönkre tették az igazi iparosságot és megteremtették az iparlovagok hírhedt rendjét. Az iparosságnak az a csekély töredéke, mely a korlátlan iparűzés gyilkos hatása alatt el nem pusztult, állandóan sürgette betegségének mielőbbi orvoslását, de 10–12 esztendő kínos vergődésének és küzdelmének kellett elkövetkeznie, míg a törvényhozás megalkotta és az 1884. évi XVII. törvénycikkbe iktatta az új ipartörvényt.

A céhrendszer megszüntetése után az újpesti iparosság azonnal hozzáfog az eddigi tiltott szervezkedéshez és az 1879-ik év augusztus 14-én megtartott közgyűlésen megalapította az újpesti vegyes ipartársulatot, melynek elnökévé Lipárdy Jánost, titkárává pedig Mayer Ferencet választották meg.

Az új ipartársulat nagyszerűen töltötte be hivatását. Erélyes kézzel nyúlt bele a korlátlan iparűzés dzsungelébe, az iparosok és a segédszemélyzet között keletkezhető súrlódások és peres kérdések kiegyenlítésére békéltető bizottságot állított fel, örködött a munkaadó és munkások közötti viszony békés fenntartásáról, igyekezett a társulat tagjait a munkás- vagy munkahiányból eredő bajok ellen megvédeni, az egyes iparágak fejlődését előmozdítani és a versenyképességet emelni.

Ennek az önkéntes társulatnak tagja lehetett minden iparos, aki iparát Újpesten, a törvény kellékeinek megfelelően, önállóan gyakorolta. Nők és kiskorúak is tagjai lehettek a társulatnak, azonban ezek jogaikat csak társulati tag meghatalmazott útján gyakorolhatták. Amint említettük, a belépés önkéntes volt, azonban az itteni iparosság szívvel – lélekkel csatlakozott a társulathoz, sőt igen szigorú feltételeket szabott meg a felvételnél, így többek között Gyuriss Károly cipésmester képesítését igazoló okmányai kiegészítésére utalta, jöllehet nevezettnek emiatt külföldre kellett utaznia.

Az ipartársulat ezen iparvédelmi és fejlesztési ténykedéseken kívül szolgálta Újpest kultúráját is. Egyik elnöke, Himmer Ignác alapító tagja volt az aranyérmes Újpesti Dalkörnek, amely ténykedése által igen nagy szolgálatot tett Újpest megmagyarosodásának. A történeti hűség kedvéért megemlítjük, hogy az Újpesti Dalkör próbáit éppen ezen Himmer Ignác társulati elnök asztalosműhelyében tartotta.

Az ipartársulat természetesen a legőszintébb törekvésekkel vett részt az ipartestületi törvény előkészítésében, mert végeredményben az önkéntes, kényszer nélküli társulás, továbbá a képesítés kényszerének a hiánya csak súlyosan nehezedett az iparosságra. Mindent elkövetett tehát, hogy az ipartörvény-

tervezet mielőbb tető alá jusson.

Az 1884-ik évi XVII. t.-c. életbeléptetése után az ipartársulat kimondotta feloszlását, a társulat vagyonát átadta az 1885. évben megalakult újpesti ipartestületnek. Az ipartársulat 952 forint 17 krajcár takarékbetétjét, továbbá 92 forint 40 krajcár készpénzvagyonát, összesen tehát 1044 forint 58 krajcárt Bóday János ipartársulati volt pénztárnok átadta Rein Ede ipartestületi pénztárnoknak.

Ezzel az utolsó ténykedésével szűnt meg az újpesti ipartársulat és amikor erről számot adunk, kötelességünknek tarjuk azok előtt az iparosok előtt meghajtani az elismerés és köszönet zászlaját, akik a magyar ipar tövissel kirakott útját járhatóvá igyekeztek tenni a képesítés elvének előmozdítása által.

Az újpesti iparosság, mely érdekeinek védelmére már előzetesen ipartársulatba volt tömörülve, a törvény életbeléptekor azonnal hozzáfogott az ipartestület megszervezéséhez. Felkérte a váci járás főszolgabíróját az ipartestület mielőbbi megalakítására, ami 1885. évi július havában a jelenlegi katolikus körben megtartott első közgyűlésén megtörtént.

Az első elnök Javorniczky János, az előljáráóság tagjai pedig a következők voltak: Kilián Gábor alelnök, – Szekeres János, Dobos József, Hádl Mór, id. Hatossy Nándor, Boday János, Pahocsa István, Rein Ede, Busffy István, Pencz Vince, Simon Dániel, Martinovics József, Majovszky Ignác, Keller Béni, Jarmatzky István, Fipek József, Heissz Károly, Léderer Győző, Kocsán Mihály, Szvoboda György, Medveczky Ignác, Heide József, Balaskó Pál, Both Ferenc, Schóber Károly, Gáspár József, Bauer József, Drobina János, Gráczy Miksa, Deutsch Zsigmond, Liebentritt József, Schaff Rezső, Szabó József, id. Csapó József.

Ezt az első előljáráóságot 1885.

augusztus 4-ére a következő oldalon látható "Meghívó"-val hívta ülésre az elnök és alelnök.

Az ülés tárgysorozata értelmében az előljáráóság Mártonffy Frigyes titkárrá, Rein Edét pénztárnokká, Adamis Lajos ügyvédet ügyésszé választotta meg, id. Hatossy Nándor és Deutsch Zsigmond ellenőrök lettek.

Az előljáráóság a választás megtörténte után azonnal komoly munkához fogott. "Szálláskereső-bizottságot" küldött ki Pahocsa István, Pencz Vince, Heissz Károly, id. Hatossy Nándor, Hádl Mór és Kilián Gábor személyében, akiknek sürgős feladatává tette, hogy az ipartestület mielőbbi elhelyezéséről gondoskodjanak. A bizottság a reárott feladatnak hamarosan eleget is tett úgy, hogy 1885. aug. 31-én már jelentette, hogy a Sándor-utca 22. számú házban sikerült a hivatal részére egy szoba – konyhas lakást, a kézbesítő részére pedig ugyancsak egy szoba – konyhas lakást évi 150 forintért kibérelni. Az előljáráóság a vonatkozó jelentést tudomásul vette, egyben pedig Stitz Józsefnek, aki a jogelőd ipartársulat-

ÚJPESTI IPARTESTÜLET.

1/1885.

Meghívó

Tisztelettel kérem az alábbi előjárósági tagokat, főnökeket, jelen ma, kedden, augusztus 4-én, délutáni 6 órákor, a piac téren lévő rom. kath. egyház épületében elhelyezett állami iskolahelyiségében tartandó ülésre megjelenni.

Tárgyak:

1. Altestületi hírkész, pénztárolók és ügyvezető táptárolók.
2. Intézkedések az ipartestület működésének megkérdezéséről.
3. Indítványok.

Kelt Újpesten 1885. augusztus 11.

Jánosmészáros
elnök

Rekner János
Simon János
Heil József
Stegmayer János
Kern Elek
Dobos József
Gyárfás
Schöber János
Fleischer János
János Mihály
Balas Róbert

Vilán János
al-elnök
Károly József
Lederer József
Farkas János
Gyarmati János
Martiny József
Fischer József
Károly József
Báth János
Báth János
Báth János
Báth János

Az előjáróság 1885. augusztus 4-ére egybehívott ülésének meghívója.

nak éveken át ingyen adott szállást, legőszintébb köszönetét fejezte ki.

Az adminisztrációs ténykedéseken kívül már az első előjárósági ülések foglalkoztak olyan ipari problémákkal, amelyek még ma, 50 év után is megoldatlanok maradtak. Így Baki Imre üveges a házalás eltiltására kérte fel az előjáróságot, Haidinger Mátyás egyik hentesmesternek szakképzettségét tette vita tárgyává, a cipészek testületileg kértek jogsegélyt a kontárok ellen. Ez az utóbbi panasz olyan súlyos volt, hogy a piacon és vásárokon árusító kontárok felkutatására Pencz Vince és Dobos József előjárókat küldte ki az ipartestület, egyben pedig a váci járás főszolgabírájától felhatalmazást kért az iparhatósági biztos részére, hogy esetleg karhatalommal is akadályozza meg a kontárok garázdálkodását.

Úgy látszik, hogy az ipartestület a közigazgatás gyorsaságával már akkor sem lehetett megelégedve, mert az 1885. november havában tartott előjárósági ülés arra kérte fel a felügyeleti hatóságot, hogy a netáni ipari intézkedéseket vagy rendelkezéseket ne a községi előjáróság útján küldje le az ipartestületnek, hanem ezekben a kérdésekben közvetlen kapcsolatot teremtsen. A már eddig előadottakból is látható, hogy az ipartestület előjárósága tudatában volt hivatása komolyságának és jövőbeni feladatának, mert alighogy megkezdte működését és végezte a törvény által reá szabott munkálatokat, máris saját otthon megteremtésén fáradozott és minden törekvése oda irányult, hogy az ipartestület abba költözzék. Már 1886. január havában

kiküldötte Simon Dániel, Heissz Károly, Kilián Gábor, Pencz Vince és Rein Ede előjárókat azzal a feladattal, hogy a város központjában megfelelő telket keressenek az ipartestület saját otthona részére. A bizottság működése gyors és eredményes volt, mert még abban a hónapban megvásárolták Péchy Györgytől 514 forint 90 krajcárért a Károlyi- (jelenleg Király-) és Diófa utcák sarkán lévő 340 négyszögöles telket. Ugyanakkor Heissz Károly, Lederer Győző, Zimsbaum Manó, Simon Dániel, Hádl Mór és Pencz Vince tagokból álló építő-bizottság alakult meg, amely Heissz Károlyt bízta meg a tervek és költségvetés elkészítésével.

Ebben az évben az iparhatósági biztos személyében is változás történt, amennyiben Mády Lajos első iparhatósági-biztos tisztségéről lemondván, a váci járás főszolgabírája Beniczky Antal községi jegyzőt bízta meg az iparhatósági-biztosi teendők ideiglenes ellátásával, majd Adamis Lajos ügyvéd töltötte be ezt a tisztséget.

Érdekes jelenség, hogy az ipartestület már akkor érezte hátrányát annak, hogy az első fokú iparhatóság Vácon székel és minden kis ipari ügy elintézéséért oda kell futkározni. Ez vezette azután az ipartestületi előjáróságot arra, hogy az 1884. évben megalakult Függetlenségi Körrel karöltve 1886. március havában mozgalmat indított Újpest nagyközségnek rendezett tanácsú várossá való átalakulása ügyében.

Az 1884. évi XVII. t.-c. rendelkezéseinek hiányait a gyakorlati élet

hamar megmutatta. Ezért a testület előjárósága 1886. március havában kérte az első fokú iparhatóságtól, hogy az iparigazolványok kiadása előtt kérje ki *az ipartestület véleményét szakmai képesítésre vonatkozólag*. Harminchat esztendőnek kellett elmúlnia, amíg az iparosságnak ez a kívánsága az 1922. évi XII. t.-c. alkotásával teljesült. De már ekkor felmerült az a kívánság is, hogy a kontárok ügyeit az ipartestületben bírálják el, illetve ezzel a funkcióval az ipartestület békéltetőbizottsága bízássék meg. Ugyancsak módosító javaslatot tett az ipartestület a megrendelések gyűjtése és a vásárolási jog tárgyában.

Nagyon érdekes azonban az ipartestület előjáróságának állásfoglalása az asztalossegédek érdekében. Az asztalossegédek önképző egylete ugyanis kérte az előjáróságtól, hogy kulturális célkitűzéseire való tekintettel erkölcsileg támogassa. Az előjáróság a kérelmet egyhangúlag elfogadta, mely határozatánál az ipartörvény rendelkezéseire hivatkozott. Meghatalmazta egyben a segéd tartó mestereket, hogy segédek béréből a segédegylet céljaira hetenként bizonyos krajcárokat vonhassanak le, mely összegeket az egylet pénztárába szolgáltassák be. Az előjáróság öszsze is hívta az asztalosmestereket, akik megvitatták az ebben a kérdésben felmerülő teendőket.

Az 1886. év nagy fordulópontot jelentett az ipartestület életében, mert a tagok, főképp azonban az előjárók buzgalma következtében sikerült megépíttetni az ipartestület székházát. A bekért ajánlatok közül Csillag

Károly 3109 forint 18 krajcárért, Löwy Dávid és Fia cég pedig 2986 ft 85 krajcárért tettek ajánlatot a Simon Dániel és Rein Ede által tervezett házra, melynek egyik főkikötése volt, hogy 12 lábnyi víztartalmú gémeskúttal szereljék azt fel. A kiküldött bizottság a következőkből állott: Liebentritt József, Adamis Lajos, Heissz Károly, Simon Dániel és id. Hatossy Nándor, akiknek sikerült Löwy Dávid és Fia céggel meg egyezni, hogy a testületi székházat 2900 forintért teljesen el fogják készíteni.

A tagsági díjak igen nehezen folytak be, úgy hogy 1886. év végén a hátralék 2560 ft 50 krajcárt tett ki, aminek következménye volt, hogy az ipartestület 1886. év november havában fizetési zavarokkal küzdött. Az előjáróság igyekezett a fizetési zavarokat leküzdeni és már arról tárgyaltak, hogy kölcsönt vesznek fel a székházra, amikor Rein Ede akkori pénztárnok 100 forint kamatmentes kölcsönt ajánlott fel az ipartestületnek, mely nemes példán a jelenlevők felbuzdulván, Bussfy Imre 100, Deutsch Zsigmond 100, Szvoboda György 300 forint kölcsönt ajánlottak fel, indoklásul felhozván, hogy a késői utódok ebből is lássák, hogy az iparosságnak saját intézményei támogatása elsőrendű erkölcsi kötelessége és ennek teljesítésével jó példával kívánnak előjárni.

Nem feledkezett azonban meg az akkori előjáróság a kölcsönös segélyezésről sem, amikor 1887. év elején megalakították az ipartestület temetkezési csoportját. Ezen az önsegélyező egyesületen kívül kulturális

célok szolgálatában is állt az ipartestület, amikor az Újpesti Dalkört támogatta azzal, hogy átengedte részére az ipartestület nagytermét, ingyen adván a dalkör részére úgy a fűtést, mint a világítást.

Az 1887. év különben is igen jelentős határkö a kisiparosság történetében, mert a budapesti kereskedelmi és iparkamara kezdeményezésére a kisiparosság is felhívott a honvédség részére szükséges ruha- és bőrszükséglet szállítására. Ebben az időben merült fel az otthon dolgozó munkások ügye. Az ipartestület előjárósága augusztusi ülésében a leghatározottabban tiltakozott az ellen, hogy úgynevezett zicces munkásokat foglalkoztassanak és tiltakozásában rámutatott arra a veszedelemre, mely az iparosságot fenyegeti a zicces munkások kontárnevelésével. Ez a panasz is, mint az iparosság legfőbb panaszja, azonban csak kiáltó szó maradt, mert amiképpen a kontárügy már akkor is probléma volt és annak leküzdése érdekében százszámra gyűléseztek, memorandumoztak az iparosok, ez a probléma még ma is az, azzal a különbséggel, hogy ma már a kontárok elleni küzdelem, az iparosság élet-halál harcává növekedett. A kontár-kérdés mellett azonban már a közadók problémája is felvetődött. Lipárdy János ipartestületi tag 1887. novemberében ugyanis felhívta az előjáróság figyelmét az iparosság túladózására. Igaz, hogy ez a felszólalás nem sok eredménnyel járt, mert úgy mint ma is történik, a pénzügyi hatóságok mindig megtalálták a módját az adóztatás szigorítására. Igen nagy probléma volt az

ipartestületnek a tagsági-, főként azonban a behajtási díjaknak a beszedése. E tárgyban szinte minden ülésen felvetődött az a kérdés, miként kellene és hogyan lehetne a tagsági és beiktatási díjak beszedését biztosítani. A váci főszolgabíró, mint első fokú iparhatóság irattárában majdnem minden hónapban megtalálható az az instancia, hogy a testületi díjakat szedjék be, azonban a kezdeményezés úgyszólván alig vezetett eredményre. Ez a nemfizetés volt az oka annak a kényszernek, hogy az ipartestület 1887. július havában kénytelen volt a váci takarékpénztárnál kölcsönt felvenni, melyet az új székházban telekkönyvileg biztosítottak.

A következő 1889. évben meglehetősen kár érte az ipartestületet, mert betörők garázdálkodtak a székházban és az összes talált készpénzt, valamint a munkakönyveket elrabolták. Még egy kiemelkedő pontja volt az akkori ipartestületi életnek: Javorniczky János, az ipartestület első elnöke nem volt hajlandó tovább vinni az ügyeket, mire az ipartestület közgyűlése Gasperek Károlyt választotta meg elnöknek. Erre az időre esik az ifjúság tömörítésének gondolata.

A tanonciskolákkal, azaz jobban mondva az ott fizetendő díjakkal, az iparosságnak mindig vitája volt. Az volt az iparosságnak ugyanis az álláspontja, hogy az oktatásügy államfeladatot képezvén, a költségeket nem lehet átruházni az iparosságra, hanem az iparoktatás teljes kiadásait az államnak, illetve a községnek kell viselnie. A tanoncfenntartó község természetesen ez ellen állandóan til-

takozott, úgy, hogy a dolgok a kilencvenes években oda fajultak, hogy maga Csepreghy Pál ipartestületi alelnök tett indítványt arra vonatkozólag, hogy ezeket a költségeket, illetve a beíratási díjaknak fizetését az iparosok tagadják meg. A felügyelő hatóságnál való deputációzás azonban nem vezetett eredményre, miért is az ipartestület elöljárósága Baross Gábor akkori kereskedelemügyi miniszterhez fordult, hogy ez a sérelme orvosoltassék. Az ipartestület e lépése miatt Gasperek Károly elnök még a sajtó részéről is erős támadásnak volt kitéve, ennek dacára ez az ügy is, mint több más ipari sérelem papírkosárba került. Tény azonban az, hogy a beíratási díjakat továbbra is a tanonctartóknak kell viselniük, sőt az 1922. évi XII. t.-c. szerint a tanonciskolai szerek és eszközök beszerzése a tanonctartókat terhelik. Eredménytelen maradt az a mozgalom is, amely a tanonciskolák feletti felügyeletet az ipartestületre kívánta bízni. Maradt minden a régiben. A tanonciskolák fenntartója továbbra is Újpest nagyközség volt.

Az 1889. esztendőben szervezték az aradi országos iparos – kongresszust, amelyen az ipartestületet Gasperek Károly elnök, Csepreghy Pál alelnök és Deutsch Zsiga elöljáró képviselték. Ebben az évben volt az országos bőr-kiállítás is, melyen az ipartestület tagjai tekintélyes számban vettek részt. Ugyanekkor az Újpesten felállítandó "Kossuth – templomra" 50 forintot adományozott az újpesti iparosság.

Az aradi kongresszuson már meglehetősen súlyos sérelmek hangzottak

el az ipartörvény hiányai miatt. Gasperek Károly elnök és Csepreghy Pál alelnök ismételten szorgalmazták a törvény revízióját, a kereskedelemügyi miniszter azonban a módosítást nem találta szükségesnek, mert – szerinte – a kisipar bajait nem az ipartörvény esetleges hiányai, hanem a nagy közgazdasági átalakulások és a gyáripár versenye okozták. Ebben az évben ipartestületi titkárváltozás is volt, mert a lemondott Mártonffy Frigyes helyét Erschinger Jánossal töltötték be.

Nagyon fontos eseménye volt az 1891. évnek, amikor Lattis János elöljáró indítványozta, hogy az elöljáróság alakítsa meg a betegsegélyező pénztárt. Voltak akik ezt, mint új intézményt, ellenezték, végeredményben azonban Gasperek Károly, Csepreghy Pál, Pótz Mihály, Bodnár Sámuel, Tilián Gábor, Farmathy István, Kocsán Mihály és Dobos József elöljárókból álló bizottságot küldtek ki a kérdés tanulmányozására, akik viszont ennek megvitatása után Szlávi Bélát kérték fel a betegsegélyező pénztár alapszabályainak elkészítésére.

Ugyancsak ebben az évben, vagyis 1891-ben alakult meg az újpesti iparosság színe-javát magába foglaló ifjúsági kör: az Újpesti Iparos Ifjak Köre, mely egyesület augusztus 20-án zászlószentelési ünnepélyt tartott.

Ipartestületünk történetéhez tartozik az is, hogy Gasperek Károly segélyalap létesítését jelentette be és hogy az elöljáróság elhatározta, hogy az árvákat szerződötetési díj fizetése alól felmenti.

Az 1890. évben 1288 tagot szám-

láló ipartestületünk Fischer Dezső indítványára elhatározta, hogy raktár és hitelszövetkezetet létesít, majd 1894. április havában asztalosnyersanyag – beszerző szövetkezetet alapított. Ugyanez év november havában Szterényi József volt kereskedelemügyi miniszter, abban az időben még iparfelügyelő, kezdeményezésére elhatározta, hogy a kereskedelmi minisztertől állami faipari szakiskola felállítását fogja kérni. Érdekes a kérelem indoklásánál az a megállapítás, hogy Újpesten az asztalosipar a legmagasabb fokon áll és azt itt legjobban üzik. Az újpesti ipartestület a szakiskola fenntartásához évenként 100 forintot a község pedig 500 forintot ajánlott fel.

Az 1892. év június 19-én megtartott előjárósági ülés Póhl Károlyt választotta meg titkárnak, aki teljes erejével látott hozzá az ipari ügyek rendezéséhez. Tanonckiállítás rendezésén fáradozott, majd a kereskedelmi és iparkamara útján kieszközte, hogy az újpesti iparosság is részesíttessék nemcsak a magyar kir. honvédség, hanem a császári és kir. hadsereg beszerzési szükségleteiből, de nem mulasztotta el újból sürgetni, hogy az első fokú iparhatóság a szakképzettség igazolásánál köteles legyen az ipartestület véleményét kikérni, még abban az esetben is, ha a folyamodó fél közvetlen az első fokú iparhatóságnál kérte iparigazolványának kiadatását.

Nagyon érdekes az akkori iparosság mentalitása, hogy amikor a Wolfner-cég 100 forintot adományozott olyan németajkú tanuló jutalmazására, aki legjobb előmenetelt ta-

núsít, az alapítvány rendeltetésének megváltoztatását kérte, mire Wolfner Tivadar, az adományozó, a 100 forintot az ipartestületi székház kölcsönének törlesztésére engedte át. A mindinkább érezhető konkurencia az ipartestület előjáróságát is fokozottabb munkálkodásra serkentette. Legélesebben szállt síkra az első fokú iparhatóság azon intézkedése ellen, hogy a zálogosok részére az árverésből visszamaradt cikkeknek eladását engedélyezte, de súlyos sérelmet látott abban, hogy a fegyintézetek termeléseikkel a kisipar egzisztenciáját veszélyeztetik. Ebben az ügyben az ipartestület részéről Gasperek Károly, Fischer Dezső, Pótz Mihály, Tresz Sándor, Bodnár Sámuel és Sátor István előjárókból álló küldöttség kereste fel Ráth Károly kereskedelmi és iparkamarai alelnököt, akitől illetékes helyen eljárást kérte. A kamarai alelnök a legnagyobb megértéssel fogadta a küldöttséget és kijelentette, hogy a sérelmek orvoslása tekintetében mindent el fog követni és oda fog hatni, hogy az iparosoknak illegitim konkurenciát ne csináljon senki.

Ebben az időben tartotta az Országos Iparegyesület 50 éves megalakulásának emlékünnepegyét, melyen ipartestületünket Gasperek Károly elnök és Lukácsovits Gyula előjáró képviselték. 1893. év január havában tartották meg a budapesti kereskedelmi és iparkamarai választásokat, mely alkalommal Wolfner Tivadar, Weisz Mór és Schön Bernát gyáro-sokat választották meg a kamarai kerület képviselőinek. Az ipartestületbe tömörült kisiparosokat ez a választás

annyiban bántotta, hogy az 1296 tagot számláló ipartestület tagjaiból egyet sem választottak be a kamarába, miért is elhatározták, hogy a választás ellen jogorvoslással élnek. A fellebbezés ügye azonban később békésen elintézését nyert.

Az ez évi közgyűlés több nagyértékű iparfejlesztő határozatot hozott. Így ebben az évben határozták el, hogy új székházat fognak építeni, továbbá a segédek részére rajztanfolyamot létesítenek, az ipartestületi telek örökbérének megváltását kérelmezték gróf Károlyi Sándortól. Ez utóbbi célból kiküldött bizottság, mely Gasperek Károly, Adamis Lajos, Farmathy István, Pótz Mihály és Sümeghy György tagokból állt, nem jutván a gróf színe elé: Kaprinai Ödön jószágigazgató támogatását kérte, aki a legnagyobb készséggel ígerte meg közbenjárását, amelynek eredményéhez képest a telek négyzetölét 5 forintért váltották meg, vagyis 1703 forintot tett ki a megváltási ár. Az évi 68 forint 12 krajcárt kitevő kamatokat a földesúr jó iparostanonciskolai tanulók jutalmazására engedte át. Napjainkban különös érdeklődést válthat ki az, hogy a kereskedelmi miniszter a kereskedelmi és iparkamara útján azt a kívánságát nyilvánította, hogy a kisiparosság szakmába tömörülve alapítson gyárat vagy legalább is szövetkezetek formájába tömörüljön, mert a miniszter ebben látta a kisipar boldogulását. Lehet vitatni ennek az álláspontnak helyességét vagy nem helyes voltát, a tény azonban az, hogy a kisiparosság, ha nehéz körülmények között is, de léteért küzd és küzdeni fog mindad-

dig, amíg az egész világ, így az egyéni ízlés is nem uniformizálódik. Igaz, hogy az elképzelés egyik indítéka talán az erők tömörítése volt, azonban a kisiparosság sem ízlését, sem függetlenségét nem volt hajlandó feláldozni miniszteri elgondolások kedvéért.

Megemlítjük még, hogy az ez évi miskolci kiállításra az ipartestületet Gasperek Károly, Csepreghy Pál és Deutsch Zsigmond képviselték.

A közeledő millenáris ünnepségre ipartestületünk is erősen készült. Az országos központi bizottság egyébként is nagy terheket rótt az előjáróságra, mert az újpesti helyi bizottságnak rendelte alá a pilisi felsőjárást, valamint Szentendre r. t. várost.

A bizottság állandó permanenciában volt és ennek volt eredménye, hogy a gondjaira bízott iparosság igen szép számban jelent meg a millenáris kiállításon.

Ebben az esztendőben súlyos panaszok hangzottak el a ruhakereskedők és rőfösök ellen, akik nyakafőre vették fel a rendelkezéseket és úgynevezett ziccesekkel készítették el a megrendeléseket.

Emiatt az ipartestület ismételt panasszal fordult az első fokú iparhatósághoz, azonban nem sok eredményt értek el, mert Sátor István és Fischer Dezső előjárók megállapítása szerint a kontárok ellen nem védi meg az iparhatóság a kisiparosokat, mert igen csekély büntetéssel sújtja őket. Ebből az esetből kifolyólag elhatározta az előjáróság, hogy a kontárok elleni panaszát közvetlen a kereskedelmi miniszterhez fogja megtenni.

Javorniczky János
1885 – 1889

Gasperek Károly
1889 – 1895

Lukácsovits Gyula
1895 – 1897

Busffy István
1897 – 1899

Farmathy István
1899 – 1907

Csepreghy Pál
1907 – 1910

Korányi Jenő
1910 – 1926

Rein Károly
1926 -

Az Ipartestület elnökei 1885 – 1935 között.

Megemlítjük még, hogy az 1894. szeptember havában Lembergben rendezett kiállításon Csepregy Pál képviselte az ipartestületünket, aki beszámolójában megállapította, hogy általában az ipari cikkek készítésénél a magyar ipar előbbre van, mint az ottani ipar, viszont azonban a bányászat sokkal fejlettebb, mint hazánkban.

Az iparos–segédek betegsegélyező és temetkezési egylete 1893. február 1-én tartotta meg alakuló közgyűlését. Ezt a szociális intézményt az újpesti iparosság nagy mértékben felkarolta, mert amint olvassuk, tagjainak száma már az alapítás évében meghaladta a nyolcszázat. A segélyező–egylet első kézzelfogható eredménye volt, hogy Széchenyi Kázmér gyógyszerész 30 %-kal reduktálta a gyógyszerek árát az újpesti betegsegélyező tagjainak.

Igen szomorú napok súlyosodtak ebben az évben az ország iparosságára. Az 1894. március 2-án megtartott előljárási ülésen Gasperek Károly elnök hosszabb beszédben emlékezett meg Kossuth Lajos nagyságáról és kérte, hogy emlékét az újpesti előljárási is örökítse meg jegyzőkönyvében. Az előljárási felállva hallgatta meg elnökének beszédét, melyet jegyzőkönyvbe iktatott. Innen idézzük a következő szavakat:

" Legnagyobb és elmulaszthatatlan kötelességemnek ismerem jelentsembe foglalni és első helyen megemlékezni azon megmérhetetlen nagy csapásról, azon pótolhatatlan veszteségről, mely ezt a megpróbáltatás ezernyi küzdelmeit átélte nemzetet, e hazát Kossuth Lajos nagy fiának el-

hunytá által érte. Feleslegesnek tartom e legnagyobb magyar embert ismertetni, de nem is lehet céлом ehelyütt érdemeit felsorolni, hazaszeretetét ecsetelni. Az egész művelt és igazságot osztó államok meghajolván a ravatal előtt, elismerésük jeléül részvétüket fejezték ki a gyászoló családnak és kegyeletük adózásául koszorút helyeztek a Halhatatlan korporsójára. Hazafias legbensőbb érzülettől vezérelve, megtört fájdalmas szívvel, hamisítatlan magyar érzülettel siettünk a részvételben osztozni, testületileg részt vettünk a világ által még nem látott igazi mély gyász és legbensőbb részvét–érzületével végbement végtisztesség megadásában: a temetésen. "

Gasperek elnök azzal végezte beszédét " könnyű legyen Néki e haza földje és áldott legyen emléke Kossuth Lajosnak. " A mély meghatottsággal hallgatott beszéd után gyásza jeléül az előljárási üléseit és a közgyűlést elnapolta.

A következő 1895. év közgyűlésén Gasperek elnök bemutatja a székház átépítésére vonatkozó tervezetet. Ugyanebben az évben Lukácsovits Gyulát választották az ipartestület elnökéül mely közgyűlésen Pótz Mihály, Busffy István és Perich Károly segélyegylet igazgatósági, Deutsch Zsigmond és Petőcz Endrét választott bizottsági, Bajusz Sándor pedig felügyelő–bizottsági tagoknak választották meg.

1895. évben tartott még az ipartestület rendkívüli közgyűlést is, mely alkalommal Farmathy István alelnök javaslatára Fischer Dezsőt és Csillag Károly kérték fel megfelelő 80–100

ezer koronás amortizációs kölcsön szerzésére, mert az eredeti elgondolás szerint az új székházat – földszintjén bolthelyiségekkel – emeletre kívánták építeni. Ez a terv is, mint annyi sok más, terv maradt, mert később a nehéz pénzügyi viszonyok miatt nem lehetett építkezni.

Az ezeréves haza emlékünnepe alkalmával testületünk díszközgyűlést tartott. A hazafias érzéssel telített iparosság, valamint a hatóság képviselői előtt dr. Várady Károly országgyűlési képviselő méltatta az ünnep jelentőségét. Ünnepi beszédében találóan mutatott arra, hogyha valamely társadalmi osztálynak kötelessége megünnepelni Magyarország ezeréves fennállását, ez elsősorban is az iparosság kötelessége, mert Magyarországon ezer esztendő viszonytagjai között talán egy társadalmi osztály sem volt és ma sincs annyi szenvedésnek kitéve, mint az iparososztály. Az ősök fehér lovat áldoztak a Hadurnak, az ezer év késői unokái, az iparosság közgyűlésén ajánlja fel a hazának: jellemének erejét, erkölcsének tisztaságát, becsületes munkájának kenyerét. Fogadalmat tett ekkor Újpest iparos társadalma, hogy ezt a földet, melyet ősei karddal és buzogánnyal szereztek meg, megtartja becsületes munkával és kultúrával, mely egyedül tartja meg az erőt és hatalmat, biztosítja a szabadságot. A közgyűlés az öröm-ünnep emlékére alapítványt tett az elaggott iparosok és azok özvegyei számára, melyhez adakozásokkal hozzájárultak Szalay István és Fia 50 koronával, Csepreghy Pál 20, Kemény Gusztáv főszolgabíró 20, Várady Károly or-

szággyűlési képviselő 100, Boskovics Alajos 20, Fischer Dezső 20, Weisz Jónás 10, Lindt János községi bíró 20, Radics Dávid pénztáros 20, Medveczky József 30, Klatrobecz Endre 40 és Domján József 10 koronával. Ugyanezen alkalommal kimondotta azt is az ünnepi közgyűlés, hogy utas-szállót létesít (Herberg), melyben a megnyitásától számított egy esztendeig 24 órára díjmentesen ad szállást, valamint 4 fát ültet el.

Az 1896. november 8-án megtartott ipartestületi rendkívüli közgyűlés foglalkozott a székház átépítési tervével, mely munkálatokra Szalay István és Fia 2480, Juhász Mihály 2650, Cseuz József és Társa 2778, Mári Vilmos 2887, Csillag Károly, 2900 forint összegben adtak be ajánlatot. Az előjáróság a székház átalakítási munkálataival Szalay István és Fia céget bízta meg, minthogy pedig kellő pénz nem állott rendelkezésre, félhatalmazta az előjáróságot, hogy a váci takarékpénztártól 1200 forint 7%-os kölcsönt vegyen igénybe.

Ebben az évben Lukácsovits Gyula lemondván az ipartestületi elnökségről, a közgyűlés 1897-ben Busffy Istvánt választotta meg elnöknek.

Be kell számolnunk arról, hogy az ezeréves országos kiállítás központi bizottsága Rein Ferenc asztalost és Kucsera Lajos lakatos segédek jutalomdíjban részesítette kiváló munkájukért, mely kitüntetések a bizottság ünnepélyes keretek között adta át a kitüntetetteknek.

Előjáróságunk 1897. április 22-én tárgyalta a budapesti asztalos ipartestület felhívását a kvóta ellen, melyre

vonatkozólag a megkereső testülettel közöltük, hogy március 14-én megtartott közgyűlésünk ebben az ügyben a legélesebb tiltakozását jelentette be.

Mint fontosabb momentumot említjük meg, hogy Póhl Károly, Farmathy István, Michaelis Lajos, Perich Károly, Pótz Mihály és Javorniczky János, a millenáris kiállítás helyi bizottságának vezetői legfelsőbb elismerésben részesültek az ezredéves kiállítás körül kifejtett kiváló működésük elismeréséül.

A piacrendészettel ügylátszik mindig baj volt. Erre kell következtetnünk abból, hogy 1897. május 13-án tartott előjárósági ülésen tárgyalás alapját képezte a cipésziparosok kérése, hogy az előjáróság eszközölje ki a sorrend tekintetében azt, hogy az iparosak iparigazolványuk ideje szerint kapják meg a piaci helyfoglalási engedélyeket, az ócska lábbeli elárúsítása az új lábbelitől elválasztassék. E kérelemre Újpest község előjárósága úgy intézkedett, hogy mindazok a cipésziparosok, akik új cipőket árulnak, az ócskát is árusíthatják a templomtéri piacon, akik azonban csupán ócska cipővel kereskednek, a Széna-téri ócskapiacra kapnak helyfoglalási engedélyt, melynek sorrendjét illetőleg az iparigazolvány keltét vette alapul.

Meg kell emlékeznünk arról is, hogy Adamis Lajos, az ipartestületnek kezdettől való iparhatósági biztosa, 12 évi működés után lemondott. Az előjáróság a távozó iparhatósági biztosnak jegyzőkönyvi köszönetet mondott azért a kiváló munkáért, amelyet működése alatt az iparosság

érdekében kifejtett. A felügyeleti hatóság Adamis Lajos helyébe Mády Lajos református lelkészt nevezte ki, akinek beiktatása 1897. június 10-én történt meg.

Ebben az ülésben ismételtén foglalkozott az előjáróság a piacrendészettel és felkérte Újpest község előjáróságát a piaci szabályrendelet megalkotására, mely szabályrendeletnél vegye figyelembe, hogy az újpesti iparosságnak a piacon kellő és illő hely biztosíttassék és egy vásárbírói állás szerveztessék. A szabályzat elkészítésénél kérte az előjáróság, hogy a község hallgassa meg az iparhatósági megbízottak véleményét. Amint említettük, ez a határozat 1897. június 10-én volt, azóta igen sok ankét, nagygyűlés stb. tartatott, azonban mai napig is ott tartunk, mint a legtöbb iparoskérelemmel, hogy Újpest megyei városnak mai napig sincs piaci szabályrendelete, sem vásárbírói intézménye.

A piacrendészettel kapcsolatban emlékeznünk meg a budapesti kereskedelmi és iparkamarának a helyi és környékbeli vásárok forgalmára vonatkozó jelentés kérdéséről, melyre vonatkozólag az előjáróság megállapította, hogy Újpest iparosai közül csak igen kevesen vesznek részt a vidéki vásárokon, Újpest vásárai pedig alig különböznek a hetivásároktól. Igen kevesen látogatják azt vidéki iparosok, ennél fogva az Újpeszten tartani szokott négy országos vásár sem közgazdasági, sem közforgalmi szempontból községünknek különösebb lendületet nem jelent.

Ebben az évben iparostanonciskolai kiállítást is rendeztek,

melynek bíráló tisztségét az ipartestületi elöljárók vállalták.

A mai iparosvezérek mint új eszméről cikkeznek a hírlapokban az iparos – nyugdíjintézményről. Ezeknek cáfolataként megállapítjuk, hogy ipartestületünk már 1897. szeptemberében foglalkozott Hubay Gusztáv beadványa alapján az iparos – nyugdíjintézettel, sőt az országos iparegyesület még ezt megelőzőleg is mozgalmat indított ebben az ügyben.

Mády Lajos iparhatósági – biztos lemondásával az iparhatósági teendők ellátását Csepreghy Pálra bízta az első fokú iparhatóság az alanti szószerinti rendelkezéssel:

132 / ki. 98 sz.

Tekintetes

Csepreghy Pál úrnak

Újpesten

Uraságodat az ipartörvény 139 §-ában gyökerező jogomnál fogva ezennel kinevezem az újpesti ipartestülethez iparhatósági biztosnak és kérem, hogy állását minél előbb elfoglalván, gyakorolja az ipartörvénybe körülvonalazott jogait és kötelességeit – ismert ügybuzgóságával és szakértelmével – kellő eréllyel és kitartással sok éven át jó egészségben a közügy és az újpesti iparosok jól felfogott érdekében.

Vác, 1898. évi január 4-én.

*Ivánka
főszolgabíró*

Ez a kinevezés azért rendkívül érdekes, mert eddig nem fordult elő, hogy az iparhatósági teendők végzésével aktív iparost bíztak volna meg. Úgy látszik azonban, hogy a munkáság akkori igen erős szervezetei és az iparhatósági – biztos tisztségbe olyan erélyeskező egyént kívánnak helyezni, akit nem lehet megfélemlíteni és aki minden elgáncsolási kísérlettel szemben megfelelő eréllyel tudja képviselni a hatóságot.

A politika országos vonatkozásában a mindinkább megnehezedő élet az önálló vámterület követelése iránti mozgalmat rendkívüli módon megerősítette. Budapesten nagybizottság alakult a mozgalom szélesítésére és a már 1898. április 11-én, húsvét hétfőjén tartott országos nagygyűlésen Újpest város iparossága, mely mindig a függetlenségi eszmék szószólója, sőt előharcosa volt, nagy számban reprezentálta az előjáróságnak ebben az ügyben elfoglalt és utóbb megismételt állásfoglalását.

De még egy másik igen fontos megnyilatkozása volt az ipartestületnek az is, amikor 1898. április 14-én a pozsonyi ipartestülettel együtt a kereskedelmi és iparkamarák különválasztása tárgyában állást foglalt és ezt a kereskedelmi miniszterhez is felterjesztette.

Ugyancsak ez év áprilisában a budapesti kereskedelmi és iparkamara felhívta az újpesti ipartestületet, nyilatkozzék a tekintetben, hogy a közforgalom, a vásárló- és eladóközönség, az iparosok és kereskedők, valamint ezek alkalmazottai érdekében mennyiben van szükség az országos a hetivásároknak vasárnapokon való

tartására. Elöljáróságunk alaposan megrágta ezt a kérdést és megállapította, hogy a vásárnapi vásártartás úgy az iparra, mint a kereskedelemre, de a közönségre nézve is a legalkalmasabb nap. Ez a kérdés napjainkban fokozott mértékben foglalkoztatta az érdekelteket. Azok, akik nem az iparból vagy a kereskedelemről élnek, sőt mezőgazdasági cikkek értékesítésével és árusításával sem foglalkoznak, nagy hangon a teljes vásárnapi munkaszünet, tehát a piacoknak vásárnapi napokon való megtartása ellen foglalnak állást, holott ezekkel szemben ehelyütt is le kell rögzítenünk, hogy Újpest megyei város iparosságának, kereskedőinek, de a várost környező mezőgazdáknak is elsőrendű érdekük a vásárnapi piac fenntartása, amint ezt már ismételten megállapítottuk.

Az 1899-ik év fordulópontot jelentett az iparosság életében. Hegedűs Sándor akkori kereskedelemügyi miniszter ugyanis a 3 – 3 évenként megtartani szokott ipartestületek kongresszusainak határozmányai folyományaként feladta az ipartörvény – revízió ellenes politikáját és a kisiparosok helyzetének javítását és fejlesztését elsőrendű kormányzati feladatnak ismerte el. A jég tehát megtört, azonban még 23 év komoly küzdelmének kellett elkövetkeznie, hogy az ipartörvény revidiáltassék.

Újpestnek már ebben az időben oly fejlett ipara volt, hogy a közgyűlés kíváncsúnak tartotta ipari kiállítás rendezését, a súlyos gazdasági viszonyok miatt azonban a tervezett szak – kiállítás elmaradt, mert a kiállítani szándékozóknek kételyeik

voltak a kiállítási költségek megtérülése tekintetében. A kiállítás helyett azonban az ipari érdekek hathatósabb megvédésére újabb 800 koronát szavaztak meg.

Az 1899. évi közgyűlés a lemondott Busffy István helyébe Farmathy Istvánt választotta meg az ipartestület elnökévé.

Csepreghy Pál iparhatósági biztos március 22-iki előterjesztésében ismertette, hogy a segélypénztár segédtagjai mozgalmat indítottak a testületi pénztár feloszlatása, illetve annak más pénztárhoz való csatolása iránt. Az előjáróság megdöbbenéssel vette tudomásul a bejelentést és felkérte a segélypénztárban helyetfoglaló tagjait, hogy a legéberebb figyelemmel kísérjék a szétrobbantási kísérleteket. Kimondotta egyben az előjáróság azt is, hogy szükségesnek tarja a betegség – pénztárral való szorosabb együttműködést és e célból Póhl Károly ipartestületi titkárnak a segélypénztár ellenőrévé való megválasztását kívánta.

Mauks János ipartestületi előjáró indítványára elhatározta az előjáróság, hogy az akkori Széna - térnek Erzsébet - térre való elnevezése érdekében átír a községi előjárósághoz, egyben vállalta 4 utcatáblának az elkészíttetését is.

A kontárok elszaporodása ismételten cselekvésre buzdította az előjáróságot. A teendők mikénti keresztülvitele végett az iparhatósági megbízottak tanácskozássra gyűltek össze és megállapították, hogy az enyhe büntetési gyakorlat miatt a kontár – kérdés gyökeres megoldása alig remélhető. A váci ipartestülettel karölt-

ve előterjesztést intéztek a járási főszolgabíróhoz kérvén a büntetések szigorítását, egyben pedig az újpesti kontárok ügyének Újpesten való tárgyalását. De tovább menőleg, az 1899-ben Kolozsvárott tartott országos iparos gyűlés napirendjére tűzték a kontár – kérdést, ahol Csepreghy Pál és Póhl Károly nemcsak ebben a kérdésben szállt erélyesen síkra a kisiparosság érdekeinek megvédéséért, hanem szóvá tették a tisztességtelen verseny kérdését és a hadsereg szükségletének kisiparosokkal való végeztetését. Csepreghynek és Póhlnek kiváló közreműködéséért az előjáróság köszönetet mondott.

Az újpesti iparosság hazafias érületének tett eleget, amikor az aradi vértanúk megdicsőülésének félszázados emlékére, kegyeletének jeléül részt vett az e célból tartott országos ünnepségeken, sőt Tóth János előjárót megbízták, hogy koszorút helyezzen az aradi emlékműre.

A következő 1900. évben az akkor mindgyakrabban kiéleződő munkásharcok miatt felvetődött a kérdés, hogy a betegsegélyezés terheit miért viseljék részben a munkaadók is, holott ennek a szociális biztosításnak előnyeit csak a munkások élvezik, de egyébként is az iparosság 5 %-os országos betegápolási járulékot fizet. Az előjáróság elhatározta, hogy ebben az ügyben országos mozgalmat indít, amely azonban nem vezetett eredményre.

A szövetkezeti eszme már az előző években, megfogta az iparosság lelületét, amikor a kereskedelemügyi miniszter, főként az erők tömörülése

miatt, szükségesnek mondotta a kisiparosságnak szövetkezetekbe való tömörülését. Farmathy István ipartestületi elnök vetette újból fel az iparosok tömörülésének szükségességét, indokolva azt az üzletpangással, valamint az elfajult versenyekkel.

Az eszme meghallgatásra talált és dr. Horváth János az Országos Központi Hitelszövetkezet kiküldöttjével tárgyalások indultak meg a hitelszövetkezet megalakítása érdekében. Az elgondolás szerint Újpest iparosságának 5000 forint értékű üzletrészt kellett jegyeznie, mely esetben a központ 10.000 forint hitelt volt hajlandó engedélyezni az alapítandó szövetkezetnek, de ígéretet kaptak arra is, hogy az állam 5000 forint kamat nélküli segélyt fog nyújtani. Az előjáróság szerint lassú tempóban, Újpest iparossága mégis rövid egy hónap alatt összehozta a megalakulás alapfeltételéül kikötött 5400 forint üzletrész – jegyzést, melyből maga az ipartestület is 10 drb 50 koronás üzletrészt jegyzett. A szövetkezet megalakulása ekként biztosítva lévén, 1900. augusztus 9-én megtartott közgyűlésen az Ipartestületi hitelszövetkezet az O.K.H. kötelékében meg is alakult. Az új szövetkezetnek nagy hasznát vették az iparosok, mert az akkor Újpesten épülő négy állami iskola kivitelezéséhez szükséges óvadékról gondoskodott, mely eredményéért az előjáróság Hőbert Béla szövetkezeti elnöknek, Csepreghy Pálnak és Molnár Vilmosnak köszönetet mondott. A szövetkezet nagy fellendüléssel folytatta működését úgy, hogy már 1901. november havában raktár építésére kért az ipartestü-

lettől engedélyt, mely azt díj és feltételek nélkül engedélyezte a hitelszövetkezetnek.

Az anyagi érdekek előmozdításán kívül állandóan foglalkozott azonban az előjáróság egyéb ipari kérdésekkel is, így rendkívüli közgyűlésen sürgette az első fokú iparhatóságnak Újpestre való helyezését, mely kérdés azonban a község nemtörődömsége, valamint a Vácra meghívott községek állásfoglalása következtében ellaposodott, úgy hogy Újpestnek meg kellett elégednie azzal, hogy Farmathy István, Póhl Károly és Tollár György bizattak meg a kérdés állandó napirenden tartásával.

Felvetődött ebben az időben a cipész – szakiskola létesítésének kérdése is, mely ügyben az ipartestület úgy a községet, valamint az országgyűlési képviselőt kérte fel közbenjárásra.

A betegsegélyező kérdésekben mind gyakrabban felmerülő ellentétek képezték valószínűleg a rugóját a 63.016 / 1900 K. M. számú rendeletnek, amelyben kifejezetten azt az utasítást adta ki az ipartestületeknek, hogy a keretükben működő segélypénztáraknak az országos segélypénztárba való beolvadását ne akadályozzák meg, hanem segítsék elő.

Itt jegyezzük meg, hogy az 1900. évben alakult meg az állami közvetítő hivatal és hogy a Kereskedelmi Múzeum fonó, szövő, ruházati és bőrdíszmű kiállítást rendezett.

Az ipartestület előjárósága 1901. december havában rendkívüli közgyűlést hívott össze, hogy az iparhatóságnak Kossuth Lajos halhatatlan személye iránt érzett kegyeletét leró-

ja. Ezen az ülésen Póhl Károly ipartestületi titkár tett indítványt Kossuth Lajos életnagyságú arcképének megörökítésére. A közgyűlés Póhl Károly indítványát egyhangúlag és óriási lelkesedéssel fogadta és elhatározta, hogy Németh Bertalan festőművésszel megfesteti az arcképet az ipartestület részére.

A következő 1901-ik esztendőben készáru – raktár és árusítócsarnok részére kért telket az ipartestületi hitelszövetkezet, mely alkalommal Póhl Károly titkár felhívta az előjáróság figyelmét arra a körülményre, hogy az ipartestületi ügyek szaporodása következtében mihamarabb szükség lesz újabb építkezés megkezdésére, az előjáróság elvben elfogadta a szövetkezet kérését és Farmathy István, Korányi Jenő, Esztergályos Ferenc, Tollár György, Ziegler József és Tomcsányi Árpádból álló bizottságot küldte ki az átengedés feltételeinek kidolgozására.

Az 1902. évben lemondott Csepreghy Pál iparhatósági – biztos helyett Vikár István v. országgyűlési képviselő ügyvédet nevezte ki a főszolgabíró iparhatósági - biztosul, aki január 16-án tartott ülésen fogadalmat tett az iparos ügyek felkarolására. Ugyanekkor foglalkozott az előjáróság az ipartörvénnyel, melyet az eddigi tapasztalat alapján rendkívül hiányosnak talált és felterjesztésben kérte annak revízióját.

De egyébként is élénk működést fejtett ki az előjáróság. Minden körülmények között tető alá kívánta hozni az újpesti kiállítás ügyét, hogy ezzel is bebizonyítsa az újpesti iparosság felkészültségét. A kiállítást a

községi előljáróság is helyesnek találta és kilátásba helyezte 3000 koronának e célra való kiutalását. Korányi Jenő és Kubányi Károly pedig az önálló vámterület sürgetése kérdésében augusztus 24-én délután fél négy órára az ipartestület udvarára nagy népgyűlést hívott egybe.

Nagy megütközést váltott ki főképpen az asztalosok körében, hogy a kormány az újpesti faipari szakiskolát le akarja építeni, illetve más ipariskolává kívánja átszervezni. Az előljáróság felkérésére Gutkopf György szakiskolai igazgató, Andrejka József és Csepregy Pál ebben az ügyben az iparigazgatási kir. főigazgatónál eljárak, aki az ügy jóakarató kezelésére ígéretet tett. Az előljáróság a kulturális szükséglet szolgálatára, kéthetenként felolvasó üléseket rendezett.

Cipész szakosztályunk 1903. június havában megalakulván, elnökévé Flórkievicz Jánost választotta. Az új szakosztály lelkiismeretesen foglalkozott szakmai kérdésekkel, így cipészsegédek oktatását, csak abban az esetben tartotta megengedhetőnek, hogy ha a szakosztály felügyelete alatt történik.

1903-ik évben Brankovits György lett az iparhatósági – biztos, aki érelyes kézzel igyekezett az iparosság érdekeit szolgálni, azonban sok eredményt nem tudott elérni, mert a nagy lelkesedéssel megindított kiállítási mozgalom a községi segély megtagadása miatt elmaradt. De egyébként is a segélyegyletből származó torzsalkodások annyira elfajultak, hogy a segélypénztárban helyet foglaló ipartestületi kiküldöttek le-

mondottak megbízatásukról, indokul adván elő, hogy a segédek két harmad számával szemben eredményt úgysem tudnak elérni. A helyzetet még jobban elmérgesítette az, hogy a vármegye megsemmisítette Schmoll Antal segélypénztári könyvelő megválasztását, akinek helyébe Póhl Károlyt küldték ki. Nehezebbé tette az ipartestület helyzetét az is, hogy a felügyelő – hatóság utasítása szerint az iparhatósági megbízottaknak csak az iparhatóság székhelyén lévő iskolákat, gyárakat lehet felülvizsgálni és lajstromokba betekinteni. E sérelmes rendelkezés ellen az előljáróság jogorvoslattal élt.

Ebben az időben igen sok baja volt az ipartestületnek a pénzügyi hatóságokkal, akik a tanoncok és segédek alkalmaztatási viszonyaira vonatkozó adatokat kérték. Az ipartestület az adatok kiadását megtagadta, sőt hasonló állásfoglalás végett az ország ipartestületeit is megkereste.

A kontárokkal is állandóan sok baj volt. Csehy Gyula, a piacbizottság elnöke állandóan panaszkolt, hogy a piacon nem bír a kontárokkal megküzdeni, miért is dr. Miklós Antal ipartestületi ügyészt kérte fel az előljáróság, hogy a községi előljáróság bevonásával járja körül a piacot meggyőződést szerzendő az ottani visszaosságokról. Ez a helyszíni bejárás hamarosan meg is történt, úgyhogy a hatóság meggyőződést szerzett a panaszok jogosultságáról. Az előljáróság a bekövetkezett súlyos helyzetért a járási főszolgabíróat hibáztatta. El is határozta, hogy a jogosulatlan iparűzők enyhe kezelése miatt feljelentést tesz, de felszólította

az összes iparosokat is, hogy nyújt-
sanak segítséget a kontárok elleni
küzdelemhez. Kiküldött továbbá egy
bizottságot az iparügyek hathatós
védelmére, mely a kontárügyeken
kívül a gyakori tanoncszökésekkel is
foglalkozván, kimondotta, hogy a
tanoncok szökése után minden egyes
alkalommal pótidő beszámítását hoz-
za javaslatba.

De nemcsak ezek a súlyos kérdé-
sek tették nehezzé az iparosság hely-
zetét, hanem most már konkrét for-
mában vetődött fel a segélypénztár
elcsatolásának kérdése. Amint emlí-
tettük már, ezt a mozgalmat a keres-
kedelemügyi kormány is támogatta.
Hozzájárult ehhez a segélypénztár-
ban helyet foglaló munkások állás-
pontja, miért is a kerületi pénztárhoz
való csatlakozás feltételeinek megál-
lapítása végett dr. Miklós Antal,
Ziegler József, Korányi Jenő, Csapó
József, Póhl Károly és Piszter Vince
előjárókból álló bizottságot küldte ki
az előjáróság. A bizottság Kiss
Adolf és Rády Sándor kerületi beteg-
pénztári titkárokkal tárgyalta le az
ügyet, melynek eredménye volt, hogy
a munkásokat 2 korona keresetig heti
8 fillér, 2 koronán felüli keresettel 14
fillér mellett biztosították, a IV. osz-
tályba azok kerülhettek, akiknek 4
koronán felüli keresetük volt és a
magasabb osztályba való sorozásba a
munkaadó beleegyezett.

A feltételek alig különböztek a
régi segélypénztár feltételeitől, azon-
ban siettetten az átcsatolást az, hogy a
pénztárnak egyik alkalmazottja sik-
kasztást követett el. Az 1904. de-
cember 27-én megtartott közgyűlés
tehát örömmel vette tudomásul a se-

gélypénztárnak a kerületi pénztárhoz
való csatolását.

Több alkalommal említettük már,
hogy ez az időszak a bérmozgalmak
ideje volt. Az ipartestület előjárósá-
ga azonban a termelés nyugodt mene-
tét lehetőleg biztosítani kívánta, ép-
pen ezért a munkások sztrájkmoz-
galmaival kapcsolatban – melyek ho-
vatovább a tönk szélére viszik az ipa-
rosságot – megszervezte a vissza-
szervező bizottságot, melynek célja
volt, hogy a sztrájkolókkal szemben a
munkát tovább biztosítsák. De az a
körülmény is sürgette a cselekvést,
hogy az ország egész területéről a
munkaadói szervezetek értesítették
testületünket az ottani bérmozgal-
makról. A kiküldött bizottság azonnal
felvette a tárgyalásokat a már meg-
alakult szabó-, asztalos-, lakatos- és
építőmesterek szakosztályaival és
megfelelő rendszabályokat dolgoztak
ki. Az asztalos – szövetség által ren-
dezett nagygyűlésen a bizottság már
részt is vett és Emmerling Rezső,
Pótz Mihály és Záhorszky Pál, va-
lamint Andrejka József kiküldöttei
által kereste a védekezés módozatait.
Érdekes, hogy ezen országossá vált
mozgalomhoz Bécs és Prága munka-
adói is bejelentették csatlakozásukat.

1904-ben vetődött fel az ipartestü-
let háza kibővítésének terve is. Az
ipartestület közgyűlése Piszter Vince
és Hinterreiter Antal kőműves meste-
reket 3453 korona vállalati összegért
bízta meg az építéssel. Az asztalos
munkát Bajusz Sándor vállalta, míg a
lakatos munkákkal Schneider Józse-
fet bízták meg.

A magyar kisiparosságnak mindin-
kébb súlyosbodó helyzete arra kény-

szeríti az ipari érdekképviselőket, hogy keressék a módokat, melyek alkalmazása mellett meg lehetne menteni a kisiparosságot. A belső felvevőképesség katasztrofális csökkenése, az exporthiány, a segédek elhelyezkedési nehézségeiből származó abnormális iparos – szaporulat akaratlanul is arra kényszeríti az illetékes tényezőket, hogy az árrombolások okozta veszteségeket áregyezményekkel igyekeznek megakadályozni. Jegyzőkönyveinkben találjuk, hogy ezek a bajok már az 1904-ik esztendőben legalábbis egyes szakmákban meg voltak. Az asztalosok szövetsége például felhívta az újpesti asztalos – iparosságot, hogy vegyen részt abban a nehéz védekező harcban, mely az akkori tarthatatlan állapotok megszüntetését az iparcikkek árminimálásával kívánta megakadályozni. Minthogy Újpestnek alakulásától kezdve fejlett asztalos ipara volt, ez a kérdés érzékenyen érintette, miért is Csepreghy Pál vezetésével nagyobb küldöttség vett részt ezen a gyűlésen és igyekezett a kérdést eredményesen megoldani.

Az újpesti iparosság az 1905-ik évben az aggkori ellátás terén törekvéseinek újabb határállomásához érkezett. 1905. március 9-én megtartott előjárósági ülésen ugyanis Arányi Adolf rézműves mester és Póhl Károly ipartestületi titkár együttes indítványt terjesztettek elő egy iparos menház létesítésére. Ebből az alkalmából Arányi Adolf 500 korona alapítványt tett a menház céljaira. Az előjáróság az indítványt és az adományt nagy lelkesedéssel fogadta s ennek hatása alatt dr. Miklós Antal

ipartestületi ügyész további 100 koronával járult hozzá az alaphoz. A közgyűlés szintén nagy lelkesedéssel fogadta ezt az indítványt és elhatározta, hogy a menház fenntartásának céljaira tagonként 2 korona pótdíj szedessék. Meg is kezdték azonnal a gyűjtést, azonban a háború okozta világkatasztrófa az évek hangyaszorgalmával gyűjtött összegeket a semmivel tette egyenlővé.

Az eszme azonban a világháború után Phönixként feltámadt és az iparosság, valamint egyes jószívű emberek áldozatkészsége megteremtette mégis az elaggott és önhibájukon kívül tönkrement iparosság otthonát, mely mint az ország első ilyen karitatív intézménye, fényes példát szolgáltatott az ország minden társadalmi osztályának, hogyan kell gondoskodnia megrokkant embertársairól.

Alighogy a kerületi pénztárba átszámolták az újpesti segélypénztárt, máris nagy panaszok hangzottak el a pénztár vezetősége ellen. Az új pénztár ugyanis megkívánta, hogy az iparosok összes segédjeik után egyszerre fizessék be a betegsegélyző járulékokat, az ipartestület által megállapított díjakat 50 %-kal fel emelték, szóval mindenképpen igyekeztek az önálló iparosoknak kellemetlenkedni. Az ipartestület előjárósága ez ellen óvást emelt és Farnathy István, dr. Miklós Antal, Tomcsányi Árpád, Arányi Adolf és Póhl Károlyból álló bizottságot küldték ki a sérelmek orvoslásának megbeszélése végett. A bizottság munkája azonban nem járt eredménnyel, mert hiszen akkor már előtérben volt az Országos Társadalombiztosító Intézet alakítása

és hiába határozta el az ipartestület a segélypénztárnak újbóli felállítását, ez nem volt már védekező fegyver, mert az országos munkásbiztosítási törvény előkészítési munkálataiban a különféle segélypénztárakat megszüntetésre ítélték.

Ebben az időben az elöljáróságot az ifjúság nevelése is erősen foglalkoztatta. Tomcsányi Árpád 1905. április havában kifogást emelt az ellen, hogy egyes iparosok 6 – 10 tanoncot is szerződtenek, kiknek kiképzésére nincs biztosíték, sőt a tanoncok nagy része a műhelyen kívül van. Ez a panasz jogosnak bizonyulván, az ipartestület elöljárósága elhatározta, hogy a kereskedelmi minisztertől kérni fogja az állandóan foglalkoztatott segédek aránya szerint a tanoncok számának korlátozását. De beigazolódván az is, hogy a tanonciskolai órák, illetve előadások végzetével a tanoncokat szervezetekbe igyekeznek toborozni, az ipartestület felkérte a rendőrséget ezeknek a mételyező toborzásoknak megakadályozására. Jóllehet az ipartestület mindent megtett a tanoncok züllésének és szervezésének megakadályozására, mégis megtörtént, hogy a tanoncok gyűlésének megtartására az államrendőrség engedélyt adott. Hogy ezt a gyűlést nem lehetett mégsem megtartani, nem a hatóságon, hanem a tanonctartók erélyén múlt, akik a rendelkezésükre álló eszközökkel jobb belátásra bírták a tanoncokat.

1905-ben az elöljáróság kérte az állami faipari szakiskolának eredeti formába való visszaállítását, mely alkalommal azt a kérelmet terjesztet-

te elő, hogy az önálló iparosok részére is rendezzenek továbbképző tanfolyamot, a segédek részére pedig 4 – 5 havi szaktanfolyamot.

Az 1906. és 1907. esztendőben igen fellendült az iparpártoló mozgalom. Az egész ország a magyar ipari cikkek használatától visszhangzott.

Ebből a mozgalmából az akkor már fejlett újpesti ipar sem maradhatott el és Dobieczy János igazgatóval történt megbeszélés után csakhamar elhatározták, hogy a Magyar Védő Egyesület újpesti fiókját megalkotják. A további tárgyalások folyamán az a nézet alakult ki, hogy szakmánként kell a védő szövetségeket megalakítani. Ez a mozgalom is, mint annyi minden más szép és eredménnyel kecsegtető mozgalom, a közöny tengerébe merült. Ugyanezen időszak alatt lángolt fel újból az önálló vámterület és az önálló Nemzeti Bank alapításának kérdése is.

Mint az ipartestületi életben fontosabb mozgalomról kell megemlékeznünk Farmathy István helyébe Csepreghy Pál az ipartestület elnökévé történt megválasztásáról, Újpest nagyközségnek rendezett tanácsú várossá való alakulásáról, valamint az iparosszállónak megszüntetéséről. Ez utóbbit azzal indokolták, hogy az utas – szállót iparsegédek egyáltalán nem vették igénybe és az többnyire munkakerülők tanyájává süllyedt.

Az 1907. évben a kereskedelemügyi miniszter leiratot intézett az ipartestülethez, melyben az ipartörvény megváltoztatásának előkészületeiről értesítette testületünket. Az elöljáróság nagy örömmel vette tudomásul a reformra vonatkozó előké-

születeket, azonban majd egy negyedszázadnak kellett elmúlnia, míg az előkészületekből törvény lett.

Ebben az időben egyébként igen nagy viharok dúltak az iparosság életében, mert az úgynevezett reformpárt állandóan békétlenséget szított az iparosság között és céljának elérése végett az eszközökben nem volt válogatós. Az iparosságban azonban a józan megfontolás csakhamar felülkerekedett és megbontási törekvéseket kellő eréllyel visszasíttatotta.

Az 1909. évben, ismét országos vonatkozásban, az önálló bank utáni törekvések nyilvánultak meg, helyi érdekből pedig az iparosság az állami munkásbiztosító újpesti kirendeltségének felállításáért küzdött. A munkásbiztosítóval különben is igen sok baja volt az újpesti iparosságnak és Korányi Jenő betegsegélyező-pénztári delegátnak nem csekély munkát okozott, hogy ezeket az ellentéteket elsimítsa. Így többek között sok kifogása volt az iparosságnak a táppénzeknek 6 napról 7 napra való felemelése miatt. A panaszok azonban továbbra is panaszok maradtak, mert a felülvizsgálásuk végett kiküldött bizottság megállapításai nem kellően értékeltettek.

Ipartestületünk az iparosok nyugdíjbiztosításának kérdésében igen sokszor lépett érintkezésbe az Ipartestületek Országos Szövetségével, azonban ezzel a kérdéssel is az történt, mint annyi más fontos ipari problémával: hogy évtizedek alatt eljutottunk már az iparosság összeírásához is, azonban mai napig sem történtek még meg az alapvető számí-

tások.

Ebben az időben az ipartestület által alapított hitelszövetkezet beadványt intézett az ipartestület előjáróságához, hogy üzletköre nagyobbodván, a Diófa utcai részből 143 négyszögöl eladását kéri. Az előjáróság hozzájárult az ügyletnek és e célból rendkívüli közgyűlést hívott össze, mely négyzetölenként 30 korona vételár mellett hajlandónak nyilatkozott a kért telekrészt eladni. Záhorszky Pál felszólalása után kikötötte azonban, hogy a visszavételi elsőbbségi jogot biztosítja az ipartestület részére.

Ezzel az eladással kapcsolatban aktuálissá vált a meglévő testületi székháznak kibővítése. A háztervek elkészítésére Almási Józsefet és Varga Sándort kérte fel az előjáróság, akik feladatukat el is végezvén, az előjáróság meghirdette a kivitelezésre a pályázatot. A hirdetésre négy pályázat érkezett és pedig: Almási József 24.181 korona, Bálint Imre 23.268 korona, Dincsér József 23.031 korona összegben, mely ajánlatokat Bachmann József építőmester felülvizsgálván, az Almási József mellett való döntést hozta javaslatba. Az 1910. június 30-án megtartott közgyűlés Almási József kivitelezését fogadta el 23.000 korona vállalati összegben és megbízta a vállalkozót, hogy az építkezést haladéktalanul kezdje meg. A vállalkozó eleget is tett kötelezettségének úgy, hogy a székház ünnepélyes felavató ünnepélye 1911. február 26-án meg is volt.

Az ipartestület most már kellő helyiségekkel rendelkezvén, erős munkába kezdett. Igaz, hogy nagy gon-

dokat okozott az előjárásnak a törlesztési részletek betartása, azonban Korányi Jenő akkori elnöknek sikerült Hőbert Béla szövetkezeti elnökkel együtt kieszközölniök, hogy az Országos Központi Hitelszövetkezet megfelelő tőkét bocsájtott rendelkezésre.

Sok kellemetlensége volt újból az ipartestületnek a betegsegélyező-pénztárral, mely a segédek és tanoncok adatainak kiszolgáltatását kérte az ipartestülettől. Az ipartestület az adatok kiszolgáltatását kereken megtagadta és a követeléseket az I. P. O. Sz. tudomására hozta.

Ez a panasz, valamint az ország egész területén felmerülő panaszok az I. P. O. Sz.-t arra indították, hogy az országos betegsegélyező ellen nagygyűlést hívott egybe, melyen testületünket Réger János, ifj. Perich Károly, Feldmann Károly, Schneider József és Sternthál Miksa képviselték. Úgylátszik, hogy a gyűlés kimenetele nem elégítette ki az iparosságot, mert csakhamar újból napirendre került a társadalombiztosító ügye és a tatatóvárosi ipartestület azzal a konkrét indítvánnyal fordult az ipartestületekhez, hogy a betegsegélyező tarthatatlan vexaturája miatt az iparosság adja vissza iparigazolványát. Az előjáróság az indítványt tudomásul vette, azonban ahhoz nem járult hozzá, mert egyrészt kivihetetlennek tartotta, másrészt pedig nem akart olyan eszközökhöz nyúlni, amely az ipartestületi tagok tönkremenetelét eredményezte volna.

Az előjáróság 1911. november havában küldöttségileg kereste fel Hieronymi Károly akkori kereskede-

lemügyi minisztert, akitől az ipartörvény és a betegsegélyező módosítását kérte, továbbá a kisipar állami támogatását és a választói jog kibővítését. A kereskedelemügyi miniszter a legnagyobb jóindulatról biztosította az előtte megjelent küldöttséget, a kérelmek teljesítése azonban természetesen elmaradt.

Nagyon érdekes az akkori német propagandára előjárásunk 1912. április hóban megtartott gyűlése, melyen az elnökség bejelentette, hogy a Verein für Erhaltung Deutschtums für Ungarn című osztrák egyesület fiatal gyermekeket és segédeket külföldre csalogat, ahol azokat német szellemben felnevelve, visszaküldi Magyarországra, hogy itt a német eszmének apostolai legyenek. Az előjáróság ezt a propagandát megütközéssel vette tudomásul és elhatározta, hogy ezen agitáció ellen minden eszközzel küzdeni fog. Úgy látszik ez eredményre is vezetett, mert a későbbi feljegyzések nyomán az egyesület működéséről nem történik többet említés.

Beszámolunk még arról, hogy Korányi Jenőnek elnökké történt választása után Csepreghy Pál eddigi elnököt tb. elnökké választotta meg a közgyűlés, dr. oláhapadi Wárady Pál újpesti ügyvédet pedig iparhatósági biztossá nevezte ki a városi tanács.

Meg kell még arról is emlékeznünk, hogy Újpest város az 1912-ik év március 23-án megtartott tisztújító közgyűlésén Korányi Jenő ipartestületi elnököt iparügyi tb. tanácsnoknak választotta meg, amit az iparosság nagy örömmel és lelkesedéssel fogadott.

Az 1912-ik esztendő ismét erős küzdelmekben telik el. A mindinkább tűrhetetlenné váló társadalombiztosító intézet túlkapásai ellen a kolozsvári ipartestület kezdeményezésére az előljáróság deputációban járult a kormányhoz. Ezzel az alkalommal Melkó Bertalan, az I. P. O. Sz. akkori elnöke, igen egészséges indítványt terjesztett elő, mely szerint a biztosítottak családtagjai utáni fizetés választassék el a segédek utáni járuléktól, ami által a munkaadók nagymértékben mentesülnének a társadalombiztosítási terhektől.

Ez az indítvány is természetesen arra a sorsra jutott, mint a többi.

Nagy gondot okozott azonban a kisiparosságnak a fegyházak ipari munkája is, mellyel ipartestületünk foglalkozván, Zaorál János indítványára kimondotta, hogy a minisztertől kérni fogja a fegyházmunkáknak azokra az iparcikkekre való redukálását, illetve korlátozását, melyeket Magyarországon egyáltalán nem termelnek.

Beszámolunk még arról, hogy az 1912. évi júniusban megtartott müncheni kiállításon ipartestületünket Korányi Jenő, Schneider József, Perich Károly és Zaorál János képviselték. A "Kultúr- és szociális telep" újonnan megalakult egyesület az újpesti ipartestület székházában talált első otthonra.

Régi igazság az, hogy semmi új nincs a nap alatt. Megállapítjuk azt, hogy az újpesti ipartestület előljárósága már 1912. év július havában foglalkozott a parlamenti érdekképviselési rendszerrel, mert felvetődött az az eszme, hogy a választójogi re-

formmal kapcsolatban fel kellene írni a Házhoz, hogy minden vármegye 1 – 2 iparos képviselőt küldjön be a parlamentbe, az iparosság képviselőjében. Az előljáróság nagy többsége azonban ezt az eszmét elvetette, mert annak megvalósítása a képviselő küldési jogot állítaná vissza, de a javaslat elfogadása esetében minden foglalkozási ágból kellene akkor képviselőket küldeni.

Valószínűnek látszik, hogy a választójogi reformmal kapcsolatban vetődött fel annak eszméje is, hogy minden ipartestület saját működése terén alakítsa meg az iparospárt helyi csoportját. Ezek a szervezkedési munkálatok azonban a közben bekövetkezett világháború miatt abbamaradtak.

Már megemlékeztünk arról, hogy egyesek a teljes vasárnapi munkaszünet életbeléptetésére tettek kísérletet. Ez a kérdés állandóan foglalkoztatta az újpesti ipari közvéleményt, mert Újpest iparosságának, valamint kereskedőinek egzisztenciája volt kötve ehhez a kérdéshez. A háború előtt az előljáróság ezzel a kérdéssel újból foglalkozni kényszerült, mert a kereskedelemügyi miniszter a vasárnapi szünetet Újpestre és a főváros szomszédos közegeire kiterjeszteni kívánta. Az akkori jegyzőkönyvekből idézzük, hogy a teljes vasárnapi munkaszünet és iparosokra és kereskedőkre " valóban csapásként jövő törvény ", egzisztenciájukban veszélyeztetné az iparosokat; a törvény megalkotása ellen körülbelül 400 iparos tiltakozott és határozati javaslatban mondta ki, hogy életbeléptetés elleni memorandumot nagy

küldöttség útján juttatja el a kereskedelemügyi miniszterhez. De hasonlóan foglalt állást az újpesti kereskedők társulata, valamint a város képviselő-testülete, melyek szintén részt kértek a küldöttség járásban.

A kontárok elleni harc újabb lendületet vett, mert Újpest rendezett tanácsú város tanácsa kimondotta, hogy a kontárok működését azonnal megakadályozza. A városi tanácsnak ezt a határozatát az előjáróság örömmel vette tudomásul és 300 darab igazolványt készíttetett az egyes szakmabeli kontárellenőrök részére. Ezek az igazolvánnyal ellátott ellenőrök azután meglehetősen eréllyel fogták meg a kérdést, de a piacrendészet még így sem volt kielégítő, ezért tehát az előjáróság kérte egy vásárfelügyelői állás szervezését.

A kartelek már ebben az időben kezdték felütni fejüket, legalább is arra kell következtetnünk abból, hogy testületünk a győri ipartestület kezdeményezésére megindított fa kartel elleni mozgalomhoz csatlakozott az 1913. év március havában megtartott előjárósági határozat szerint.

Újpest város iparosságának régi vágya volt, hogy Újpesten gyakorlati középiskola állíttassék fel. Ennek a céljának elérését elősegítendő 20 koronát szavazott meg az Újpesten létesítendő felsőkereskedelmi iskola fenntartási költségeinek hozzájárulására, mely összeget az 1914. és 1915. évekre is megkívánta adni. De ezen segélyen felül gyűjtést rendezett tagjai között, hogy erre a kulturális célra minél nagyobb összeg jutván, az iskola mielőbb megvalósíttassék.

Az 1913. október havában megtar-

tott előjárósági ülés behatóan tárgyalta a különféle ipari sérelmeket. A tárgyalás eredményeként memorandumot intéztek a kormányhoz, melyben kérték az 1907. évi XIX. t.-c. (betegsegélyező) revízióját, a kartelek működését szabályozó karteltörvény megalkotását, a kincstári erdők házi kitermeléséből származó faanyagnak elsősorban és közvetlenül a kisiparosok részére leendő árusítását. A memorandum pontjaiból megállapítható, hogy ezek a kérdések a mai napig is aktuálisak, de nem vesztette el aktualitását az a javaslat sem, melynek célja az építőiparosok jogainak szabályozása volt.

Az 1914-ik évben két igen fontos ügy került az előjáróság elé. Az egyik volt az 1907. évi III. t.-c. (hazai ipar fejlesztéséről), a másik a földművelésügyi miniszternek ipartestületünk előterjesztésére adott válasza a kincstári erdők kitermelésére vonatkozólag. Az iparfejlesztési törvény revíziójával taggyűlésen foglalkozott az ipartestület. A hangoztatott kívánságokat a budapesti kereskedelmi és iparkamara útján juttatták illetékes helyre, a fakitermelésnek közvetlen az iparosok részére juttatását a Duna, Tisza, Maros, Vág és Garam mentén fa – feldolgozó telepek létesítése útján tartotta leghelyesebbnek, mely tervnek előkészítésére az asztalos szakosztályt utasította.

Az annyszor sérelmezett betegsegélyező ügyek végre meghallgatásra találtak, mert a kereskedelemügyi miniszter 1914. április havában felhívta az Ipartestületek Országos Szövetségét, hogy foglalkozzék elsősorban a kisiparhoz tartozó munkásbiz-

tosítás adminisztratív részének az ipartestületek kezébe való visszaadásával. Az ipartestület előjárósága az elnökön kívül Tollár György, Rein Károly, Kerschen Mihály, Martinovics József és Arányi Adolfból álló bizottságot küldte ki a részletesebb állásfoglalás kidolgozására. Közben azonban kitört a világháború, mely új problémákat vetett fel. Így megemlítjük az ipartestületnek már 1914. augusztus havában felvett azt a gyakorlatát, hogy a világháború folytán bekövetkezett rossz ipari viszonyok miatt munkakönyvet kérő iparosoknak ideiglenes igazolványt adott, nehogy az illetőknek be kelljen szolgáltatniuk iparigazolványukat. Ugyanilyen rendelkezés volt az is, hogy az előjáróság az ellenséges viszonyban álló hatalmak állampolgárainak beszerződését megtiltotta.

A budapesti Kereskedelmi és Ipar-kamara a háborús viszonyok miatt tájékoztatást kért a kisipari helyzetéről, valamint kérdést intézett aziránt is, hogy a termelést gátló bajokon miként lehet segíteni. Az előjáróság beható tanácskozás után megállapította, hogy ahol bármi csekély munka van, a munkásokat foglalkoztatják. Hangsúlyozta azonban, hogy a munkahiány legnagyobb az asztalos- és építőiparban. Megállapította azonban azt is, hogy a cipésszakosztály bakancs-, az asztalosszakosztály pedig faipari munkák elnyerése végett fordult az illetékes minisztériumokhoz. Arra kérte tehát a kamarát, hogy a hadimunkák kiadása végett járjon közben a kormánynál. Felkérte továbbá a kamarát olyan irányú közbenjárásra is, hogy az Újpesti Ipar-

testületi Hitelszövetkezet, mely az O. K. H.-nak tagja, a hadimunkával foglalkozó iparosoknak hiteleket nyújtson.

Az ipartestület iparigazgatási teendői mellett nem feledkezett meg azonban a háború sebesültjeiről sem, mert Rein Károly előjáró indítványára átengedte a Vöröskereszt Egyletnek használatra az ipartestület nagy tanácstermét, továbbá elhatározta, hogy hadikölcsönt jegyez. Arányi Adolf indítványára ez a jegyzés az egyes alapokra is kiterjesztetett. A határozatokat a kormányhatóság jóváhagyta.

A világháború azonban mind több áldozatot kívánt. Ez azonban nemcsak személyekre, de iparcikkekre is értendő, mert addig, amíg 1914. év végén a cipésziparosság még nem volt hajlandó részt venni a bakancsszállításban, addig 1915. év elején már 30.000 pár bakancs szállítására tett ajánlatot, sőt parasztcsizmák szállítását is vállalta. A minisztérium Szternát Lajos szakosztályi megbízotthoz intézett leiratában közölte, hogy garancia mellett hajlandó a kisiparosoknak munkát adni, mire felterjesztéssel éltünk a minisztériumhoz, kérve, hogy a 30.000 pár bakancsra adott ajánlatunkat támogassa. Ugyancsak kedvezően kezelték a szabók ajánlatát is és kilátásba helyezték a munkák elnyerését.

A kormány azonban nemcsak a szállításokba vont be az újpesti kisiparosságot, de külön is felhívta, hogy a háború által sújtott és arra rászoruló önálló kisiparosok nyomorának enyhítésére és a legszükségesebb megélhetés biztosítására intéz-

kedéseket tegyen. Ez a rendelet nehéz megoldások elé állította az ipartestületet, mert sem családi, sem vagyoni tekintetben nem ismerte a segélyezendő iparosokat. Éppen ezért kérdőpontokból álló tudakozó – ívet küldött ki a hadbavonultak viszonyainak megállapítására. A hiányosan befutott kérdőívek képezték azután alapját a további segélyezéseknek.

Az iparosok anyagellátása is nagy gondot okozott az ipartestületeknek. Így különösen a lisztnek és cukornak előteremtése. Ezekben az ügyekben leginkább Bonyhád Lajos elöljáró végzett fáradhatatlan tevékenységet. Több alapítványt is tettek ebben az időben az ipartestületnél, főként szegény sorsú tanoncok és reáutalt iparosok segélyezésére, többek között Korányi és Fischmann, Weisz Ármin Fiai stb. Az ipartestület mindinkább anyagi nehézségekkel küzdött, mert tagjai legnagyobb részének hadbavonulása miatt a tagsági díjak nem folytak be, úgyhogy 1915. október havában Arányi Adolf és Grünbaum Ede 1.000 – 1.000 korona kamatmentes kölcsönt adtak az ipartestületnek, hogy a szükségleteket fedezni tudják, az elöljáróság tehetősebb tagjaitól 2–3 évi díj előrefizetését kérte, a szerződések 6 koronára, a szabadításokat pedig 10 koronára emelte fel, de elhatározta azt is, hogy a tagsági díjakat progresszív alapon fogja megállapítani.

De a háborúból visszatérő iparosok anyagi helyzetének újbóli meg alapozása is foglalkoztatta az elöljáróságot és olyképp igyekezett ezt a szociális kérdést megoldani, hogy 3 – 400 korona kamat nélküli kölcsön

adását tervezte az egyes iparosoknak. Ebben az ügyben a részletek bővebb kidolgozására Bonyhád Lajos, Deucht E. Lajos, Arányi Rudolf, Kovács László és Tieffenbrunner Dávid tagokból álló bizottság küldetett ki, mely bizottság a város tanácsával együtt igyekezett a súlyos problémát megoldani. A tárgyalások eredményeként a város hajlandónak mutatkozott egyenlőre 20.000 koronát adni, a segítséget azonban a többi társadalmi osztály is követelte, mire a képviselőtestület a kereskedők támogatását is ebből az összegből akarta fedezni. A város különben segélyezőbizottságot alapított, melybe részünkről Perich Károly, Gráner Adolf, Piszter Vincze, Körösi Lajos és Feldmann Károly küldettek ki.

Az oroszoknak Magyarországra való betörése alkalmával igen sok kárpáti falu lett a pusztítás áldozata. A felsegélyezés céljából alakult országos bizottság testületünket is megkereste a segélyezés miatt. Az elöljáróság gyűjtőíveket bocsátott ki, mely gyűjtés oly eredményes volt, hogy 940 korona 4 fillért juttattunk az országos bizottsághoz, hogy abból egy elpusztult házat állítsanak helyre, mint az újpesti iparosok házát.

Az ipari kérdéseket illetőleg meg kell említenünk, hogy a budapesti kereskedelmi és iparkamara által rendezni kívánt tanfolyamokat az iparosság nem kívánta megtartani, kifogásolta a közszállítások rövid határidejét, nem feledkezett meg azonban hadikölcsön jegyzésről.

Már ebben az időben, vagyis 1916. november havában felmerült annak gondolata, hogy az iparcikk árát

maximálni kell. Ebben a kérdésben előjárásunk meglehetősen széleskörű vitát folytatott és megállapította, hogy az *ipari cikkek maximálását csakis a tömegcikkek gyártásánál tartja keresztülvihetőnek, de ezeknél is csak akkor, ha előzőleg a nyersanyagok és félkész gyártmányok maximáltatnak,* mert különben az anyagok árának folytonos hullámlása, főleg pedig az estleges áremelkedések a tömegcikkeket gyártó iparosokat is válságba sodorná. Az egyéb ipari cikkek árának maximálását az előjáróság nem tartja keresztülvihetőnek, mert ilyen irányú rendelkezés minden versenyt kizárna és az ipar visszafejlődését eredményezné.

Több ízben felszólítottunk katonai szükségletek készítésére, azonban a nyersanyaghiány miatt alig egy – két iparos vállalkozott a szállításban való részvételre, sőt a honvédelmi miniszter által hirdetett fatalpú cipők készítésének tanfolyamára 6 cipész jelentkezett.

Az ipartestületi hitelszövetkezet 1917. évben a szövetkezeti székházat Újpest városának felajánlotta. Újpest város az ajánlatot készséggel fogadta, azonban az ipartestületnek elővételi joga volt biztosítva, mely jogról természetesen nem mondott le. Ebből az ügyből talán bonyolultabb dolog is származhatott volna, ha a vármegye a város vonatkozó rendeletét meg nem semmisítette volna, így tehát a szövetkezet eladási szándéka is megszűnt.

Pedig a vételhez minden elő volt már készítve, az 1917. szeptember havában megtartott rendkívüli közgyűlés megadta a vételre a felhatalmazást,

de felhatalmazta az elnökséget arra is, hogy a vételhez szükséges 120.000 korona kölcsönt megszerezze.

Ugyancsak 1917. évben ünnepelte meg az ipartestület Póhl Károly ipartestületi titkár 25 éves jubileumát, mely alkalommal Korányi Jenő ipartestületi elnök gyönyörű beszédben méltatta Póhl Károly kiváló érdemeit, boldognak mondván magát, hogy nemcsak az ünneplésre méltó titkárt és barátját ünnepelheti, hanem azt az embertársát is, aki páratlan szorgalmával, éles szaktudásával az ipartestület minden tagjának megbecsülését kiérdemelte. Korányi elnök után dr. Miklós Antal polgármester hajtotta meg az elismerés zászlóját Póhl Károly előtt, akinek működését a városi tanács 1917. október 11-én tartott ülésében is elismerte. Dr. Soltész Adolf az Országos Iparegyesület, dr. Dóczi Sámuel az I. P. O. Sz., Berényi Antal az iparhatóság, Boros Mór dr. a városi tanács, Csepreghy Pál, Arányi Adolf, Deucht E. Lajos az előjáróság, Stanchich Béla pedig a vendégek nevében üdvözölték a jubiléumot. Stanchich az ünnepség hatása alatt 100 koronát tett le a tanonc alapra.

A szervezkedés szüksége mindinkább foglalkoztatta az előjáróságot, mely szükségét éreste annak, hogy nemcsak Újpest város, hanem az egész ország iparosságát is egységbe kell tömöríteni, ha boldogulni akar. Az ipartestület már az 1917-ik évben felújította az iparospárt mozgalmát és 1918. április 7-én megtartott közgyűlésen Korányi Jenő elnök indítványára kimondották az iparos pártkör

megalakítását. Kiküldött azonkívül Arányi Adolf, Balogh Ferenc, Bonyhády Lajos és Slarkó István tagokból álló bizottságot, hogy dolgozzon ki javaslatot, a hadirokkantak iparüzésének előmozdítása céljából.

A termelésben mind nagyobb és nagyobb zökkenések voltak. Már nemcsak a nyersanyaghiány, hanem a munkások hiánya is akadályozta a termelés nyugodt menetét, az iparosok tehát kénytelenek voltak katonai hatóságoktól segédek kihelyezését kérni, míg az anyagszükséglet biztosítására megalapították az ipartestületek anyag – beszerző kötelékét. Ez utóbbi intézményhez testületünk 20.000 koronával csatlakozott. Az idők azonban mind zavarosabbakká váltak, a háború eseményei mindinkább előrevetették a szomorú következmények árnyékát. A politikai helyzet teljes felfordulása életre hívta a nemzeti tanácsot, melyhez ipartestületünk 1918. október hó 31-én kimondotta csatlakozását. A hadból visszatértek, valamint az ipartestület vezetősége közti súrlódások mind gyakoribbá és élesebbé váltak, mert a visszatértek nemtörődömséggel és egyéb súlyos dolgokkal egyenesen megvádolták az ipartestület vezetőségét. Ezek a felmerült súrlódások, főként pedig illetékteleneknek az ipartestületbe való tolakodása arra késztették Korányi Jenő elnököt, hogy elnöki tisztéről lemondott, az előljárásság azonban az elnököt lemondásának visszavonására kérte fel. A kiélesedett helyzet áthidalására Tihanyi Kálmán indítványára kimondta az előljárásság, hogy jövőben az előljárássági ülésekre minden szakosz-

tályból 2 – 2 delegáltat hív meg.

Ez az intézkedés átmenetileg megnyugtató hatással volt a hadból hazatértekre, azonban a segítség hiánya mind nagyobb türelmetlenséget váltott ki. Ezeket az ügyeket az 1919. január havában megtartott előljárássági ülés tárgyalta, mely Póhl Károly titkárt, Városi Károly és Benkovics Gyula előljárárokat küldte ki, akiknek feladatává tette, hogy a kereskedelmi és iparkamaránál szerezzenek felvilágosítást az ügyben, illetve sürgessek meg, annál is inkább, mert a helyi bizottságba már egy hónap előtt bejelentették megbízottainkat. Úgy látszik az eredmény nem sok volt, mert az 1919. március 23-án megtartott ülésen Póhl titkár arról tett jelentést, hogy a közgyűlési jelölés nem volt megterthető, mert a hadviselt iparosok képviselői az egész előljárásság lemondását, majd pedig az elnöki tisztségnek, az előljárásság kétharmadának a maguk részére való biztosítását és a közgyűlésen való megválasztását követelték.

Az események gyorsan haladtak, úgy, hogy alig egy két nap múlva következett az u. n. proletárdiktatúra. Az ipartestület évi közgyűlése azonban március 23-ára már össze volt hívva. Korányi Jenő elnöki megnyitója után Lestyán István kért szót, aki felszólalásában bejelentette, hogy az ország sorsában most történt változás és ebből folyó események hatása alatt határozati javaslatot terjeszt elő és azt a hasonló elveket valló iparostársai nevében is a közgyűlésnek elfogadásra ajánlja. Az indítvány szerint " az újpesti ipartestület kimondja, hogy az ipartestületet eddig

fennállt formájában megszünteti és helyébe megalakítja az ipartanácsot. Az ekképpen megszüntetett ipartestület helyébe az ügyek vezetésére 50 tagból álló ipartanácsot választ, mely saját kebeléből 3 tagú direktóriumot bíz meg az ügyek vitelével."

A közgyűlés – Lestyán István elnökölete alatt – az előterjesztett javaslatot egyhangúlag elfogadta és megválasztotta az ipartanácsot. Az úgynevezett tanácskormány természetesen nem tűrte a munkaadói szerveket és amikor egyik ülésén több iparos az ipartestület további működése mellett foglalt állást, megérkezett a helyi direktórium rendelete, mely az ipartestület helyiségeit elrekvirálja, oda az újpesti ipartestületi hitelszövetkezetet telepíti, az újpesti ipartestület részére pedig a Tejhivatal István-utca 12. szám alatti helyiségét utalja ki.

Azok a törekvések azonban, hogy az újpesti iparosságot szocialista iparosok szabad szervezetébe tömörítsék, az újpesti iparosság hazafias érzésén megtört. A szenvedések ezen sötét korszakában az iparosság hazafias érzésben megacélosodott, június havában megszervezte a annyi véráldozatot kívánt ellenforradalmat, majd a tanácskormány bukása után mint egy ember tömörült a polgárőrség zászlója alá és éjjel-nappal, esőben, hóban, fáradságot nem kímélve szolgált a polgárság érdekeit, mely önfeláldozó munkának köszönhető, hogy Újpesten kilengések egyáltalán nem voltak.

A kommün bukása után Újpest város iparossága első kötelességének tartotta az ipartestület visszaállítását. Az 1919. március havában megsza-

kadt közgyűlést november 16-án lefolytatta, megválasztotta az előjáróságot, a tisztikart és fokozott mértékben fogott hozzá a munkához. A történeti hűség kedvéért meg kell állapítanunk, hogy az ipartestület visszaállításában, valamint a széthordott ingóságok visszaszerzésében Bonyhádi Lajos vette ki az oroszlánrészt, Erl Ferenc, Róth Rezső és Guttman János társaival.

Az újjáalakult ipartestületi vezetőség a megszálló román csapatoktól kieszközölte az ipartestületi élet fenntartásához annyira szükséges gyűlések megtartásának engedélyezését. Az ipartestület előjárósága tizes bizottságot küldött ki Bonyhády Lajos, Tihanyi Géza, Rein Károly, Sternthál Miksa, Záhorszky Pál, Szternát Lajos, Balogh Ferenc, Schneider József, Grünbaum Ede és Erl Ferenc személyében, akiknek feladata volt mindazoknak a függő kérdéseknek az elintézése, melyek az átmeneti időre szükségesnek mutatkoztak. A tizes bizottság derekas munkát végzett. Előkészítette az iparosok politikai pártját, visszaszerezte az ipartestület széthordott ingóságait, rendezte a tisztviselők kérdését, tárgyalta a hadviselt iparosok és kereskedők egyesületével a károk megtérítése tárgyában, igyekezett az alapok pénzét rendbehozni stb., stb.

Az 1920. évben mind érezhetőbbé vált a nyersanyag hiánya. A kisipari miniszteri biztos a nehézségek leküzdésére szövetkezet alapítását ajánlotta az ipartestületnek. Ezzel a kérdéssel kapcsolatban foglalkozott az ipartestület az iparosság bajaival és megállapította, hogy a nyersanyag

beszerzésének nehézségei, a munkaalkalmak megteremtése, az export megindítása, a pénz- és hitelügyek rendezése, a drágaság letörése, az ipartörvény revíziója, nem utolsósorban azonban a kényszerkölcsönöknek 20.000 koronáig való visszatérítése – azok a legsürgősebb teendők, amelyek a kisiparosság boldogulásának előfeltételei. Itt említjük meg, hogy Rein Károly, az asztalosszakosztály elnöke, ekkor alapította meg az értékesítési központot az asztalosmesterek részére, mely központ az ipartestület székházában igen szép és eredményes működést fejtett ki.

1920-ban Póhl Károly betegsége miatt megvált az ipartestülettől, helyében az előjáróság Berényi Antalt választotta meg. Az 1920. év uralkodó planétája a Phöbus, valamint a betegsegélyző kérdése volt.

A Phöbus-áremeléssel ismételten foglalkozott ipartestületünk, érintkezésbe lépett a város tanácsával is, azonban ezek a tárgyalások nem vezettek eredményre. Az előjáróság 1920. október 21-ére kénytelen volt rendkívüli közgyűlést összehívni, mely alkalommal az előjáróság által felkért Szigethy Gyula mérnök-szakértő ismertette a Phöbus-kérdést. Az előadás után a közgyűlés határozati javaslatot fogadott el, melyben követelte az áramdíjaknak a fővárosi áramdíjakkal hasonló magasságban való megállapítását, továbbá követelte a beszédett különbözeteknek visszatérítését, illetőleg jóváírását a régi áramdíjak szedését, ellenőrző szakbizottság meghívását a Phöbus-tárgyalásokra. A közgyűlésnek ezt a

határozatát azonnal tudomására hozták Semsey Aladár dr. törvényhatósági biztosnak, akinél bejelentették azt is, hogy a felülvizsgálathoz Szigethy Gyula mérnököt, Schneider Józsefet és Feuerstein Ernőt választották meg. Ez az eljárás azonban nem hogy eredményre nem vezetett, de az áramdíjaknak újbóli felemelésével járt. Meg kell jegyezni, hogy ez nem az ipartestület által felkért szakértői bizottságon múlt, mert amint ezt Szigethy főmérnök, felkért szakértő, kijelentette, a bizottságnak nem adtak engedélyt az adatokba való betekintésre és a szükséges felvilágosítást is megtagadták. Épp ezért az előjáróság elhatározta, hogy a Phöbus-ügyben hozott törvényhatósági biztosi döntést megfellebbezi.

A betegsegélyző-ügyeket illetőleg állandóan harc volt a helyi fiók végett. A sok küzdelem eredménnyel is járt, mert a betegsegélyző Újpesten fiókot állított fel, ahol az érdekelt felek ügyei minden tekintetben elintéztet nyerhettek. Ez a fiókpénztár azonban rövid ideig volt Újpesten, mert a tagok nemigen vették igénybe és így a betegsegélyző a fiókot részvétlenség hiányában beszüntette. A részvétlenség oka az volt, hogy a betegsegélyző minden kimutatáshoz postabefizetési lapot mellékelte és így az iparosok – már megszokásból is – fizetési kötelezettségüknek postatakarékpénztár útján tettek eleget. A tapasztalatokon okulva, a pénztári kirendeltségnek újból való kérelmezése alkalmával már arra fektették az egyik fő súlyt, hogy a pénztár az újpesti tagok számlájához befizetési lapot ne mellékeljen. Az ipartestület

ebben az ügyben számtalan felterjesztést intézett úgy a kereskedelmi, mint a népjóléti miniszterhez, azonban a sok fáradtság kárbavesztett, mert O. T. I.-kirendeltség mai napig nincs Újpesten és mindössze annyi történt, hogy az O. T. I. be- és kijelentő, valamint segélykifizető - kirendeltséget létesített Újpesten.

Berényi Antal súlyos betegsége miatt lemondván állásáról, az ipartestület 1922. évben Gere Lajost választotta meg az ipartestület titkárának.

Ezt az időt a forgalmiadó elleni küzdelem korszakának nevezhetjük. A pénzügyi kormány ugyanis bejelentett a forgalmiadót, melyet az adatyűjtés miatt blokkolás formájában tett kötelezővé. Ennek az adónak új formája, valamint az ellenőrzéssel és a behajtással járó vexatúrák miatt az iparosság állandóan forrongásban volt. Gyűlés – gyűlést követett, küldöttség – küldöttség után kereste fel a pénzügyminisztériumot és a pénzügyigazgatóságot, míg végre a pénzügyi kormány rátért az átalányozás formájára. A forgalmiadóval járó kellemetlenkedések annyira fajultak, hogy a sérelmek feltárása és az orvoslás kieszközlése végett többszáz tagú küldöttség ment fel a Várba. A küldöttség megbízottai előtt az intéző államtitkár azonnali intézkedést ígért. Ez az ígéret ez alkalommal nem maradt ígéret, mert másnap Joódy Miklós miniszteri tanácsos, h. pénzügyigazgató személyesen szállt ki Újpestre és a kényszerátalányozásokat a szakosztályok megbízottjaival együtt revízió alá vette. Hogy milyen jogos volt az iparosság elkeseredettsége, jellemző, hogy a revízió megej-

tése alkalmával a kiküldött sok esetben 60 százalékkal is leszállította az alárendelt hivatal által kivetett kényszer – általányt.

Az ipartestület helyiségei mindinkább szűknek bizonyulván, az 1923. február hóban megtartott közgyűlés Korányi Jenő elnök javaslatára elhatározta, hogy az ipartestület székházára emeletet épít. Az indoklás szerint erre azért van szükség, mert az ipartestület vezetőségének elsősorban is kötelessége az iparosság összetartásának ápolása, valamint az iparosság társadalmi életének kimélyítése, mert csak így óvható meg az iparosság érdeke. Az egy táborba való tömörítés azonban megfelelő helyiségtől függ. Az építkezést 10,000.000 koronára kontemplálta a vezetőség. Az ügyek lebonyolítására az elnökség mellé Reiter Gyula, Rein Károly, Horváth József, Vargha Ferenc, Wertz Ferenc, Németh Kálmán, Slarkó István, Mattos Ágost, Weil Róbert, Piszter Vince és Feuerstein Ernő bizottsági tagok küldettek ki, míg a műszaki tervek elkészítésére Zák Alajos építőmestert kérték fel. Pénzünk azonban már annyira romlott, hogy a 10,000.000 korona költséggel tervezett építkezés költségei néhány nap alatt kb. 14,000.000 koronára növekedtek, végeredményben azonban az építkezés 606,698.000 koronába került az 1925. március havában történt elkészüléskor, mely összegből Újpest városa 220 millió koronát adott dr. Semsey Aladár polgármester megértő közbenjárására.

Az 1923-ik év nagy változást jelentett a kisiparosság életében, mert ennek az évnek végén léptették élet-

be az 1922. évi XII. t.-c.-be iktatott ipartörvény – novellát. A novella a képesítés elvén épült fel és vizsgálához kötötte a tanoncok felszabadítását. A törvény utasításának megfelelőleg az előjáróság kinevezte a tanoncvizsgáló – bizottság tagjait, kiknek elnöke Schreiber János ipartestületi alelnök lett.

A mindinkább rosszabbodó gazdasági helyzet, továbbá pénzünk elértéktelenedése szükségessé tette egy olyan permanens bizottság megalakítását, mely hivatva volt anyagi vonatkozású ügyekben az ipartestületi elnökség rendelkezésére állani. Ennek a bizottságnak Feuerstein Ernő, Horváth József, Lauer Miklós, Szternát Lajos, Reiter Gyula, Bonyhád Lajos és Hiba Béla voltak tagjai, akiket a közgyűlés felhatalmazott, hogy a bevételeket és kiadásokat esetről – esetre, a tényleges szükségletnek megfelelően állapítsák meg.

Ebben az időben vetődött fel a kézműves kamara létesítésének kérdése, ipartestületünk azonban fontosabbnak tartotta az ipartestületek jogkörének kibővítését, így az összes iparosnak ipartestületekbe való kényszerítését, a telepengedélyezéseknél fellebbezési jog biztosítását, a tanoncok és munkások éjjeli foglalkoztatásának ellenőrzését, a tanoncok számának korlátozását stb.

A felvetett kérdésekkel az 1925. június 25-én Budapestre összehívott iparos nagygyűlés foglalkozott, mely azonban a tanoncotatás reformja, az adósérelmek orvoslása, az építkezések megindítása és a munkásbiztosítás reformja sürgősségét hangoztatta és ilyen irányban tett is a felsőbb ha-

tóságnak előterjesztést.

Az ipartestület székház építkezése 1924. őszén nyert befejezést míg az ünnepélyes felavatás 1925. július 1-én volt. Ezen az ünnepélyen úgy a hatóságok, mint az országos és helyi ipari és kereskedelmi érdekképviseltek vettek részt. Az ünnepélyen Kruzslicz József hódmezővásárhelyi, valamint Papp József makói ipartestületi elnök 500 – 500 ezer koronás alapítványt tettek a jó magaviseletű és szorgalmú tanoncok jutalmazására, mely összesített alapítványt az ipartestület 5 millió koronára egészítette ki. Kötelességünknek tartjuk megemlékezni arról is, hogy az ipartestületi székház műszaki felülvizsgálását Szalkay Jenő, Zák Alajos és Wolf Géza építőmesterek végezték. Utóbbi az egész építkezés alatt gyakorolta az ellenőrzést.

Újpest város meglehetősen sokat áldozott az ipari továbbképző tanfolyamokra. Ezeket a tanfolyamokat igyekeztünk olyképp irányítani, hogy azokon csakis azok az iparossegédek vehessenek részt, akik az ipartestület útján jelentkeznek, illetve az ipartestület utalja őket a tanfolyamokra. Ennek az elvnek sikerült is érvényt szerezni.

A társadalombiztosítóval ismételen kellemetlenségek merültek fel, mert nem csak, hogy nem létesített Újpesten teljes jogú kirendeltséget, de még azt is követelte, hogy az ipartestület könyveibe betekintést nyerhessen az egyes munkaviszonyokat illetőleg. Ezt az adatszolgáltatást azonban kereken visszautasítottuk, nem akarván az egyes munkaadókat zaklatásnak kitenni. Úgy lát-

szik azonban, az a sok felterjesztés, melyet a fiókpénztár ügyében a népjóléti miniszterhez intéztünk, végre eredményre vezetett, mert hajlandónak nyilatkozott a betegsegélyező pénztár Újpesten fiókot létesíteni, ha az ipartestület földszinti nagytermét erre a célra átadja. Az ipartestület ezt a kérést azonban nem volt hajlandó teljesíteni, mert az iparosságnak magának is szüksége volt székházra. Hiába ajánlott azonban más megfelelő helyiségeket, a betegsegélyező következetesen ragaszkodott a székházban lévő elhelyezéséhez, mely makacsságának az volt az eredménye, hogy Újpesten – Magyarország legnagyobb gyári és kisipari városában – mai napig sincs az O. T. I.-nak fiókpénztára.

Az 1926. év az elnöki székben is változást hozott, mert a lemondott Korányi Jenő elnök helyett Rein Károlyt választotta meg a közgyűlés elnökké. A lemondott Korányi Jenőt a közgyűlés az ipartestület díszelnökének választotta meg, a díszelnök arcképét az ipartestület megfesttette és ünnepélyes keretek között adta át a részére remekbe készített díszalbumot.

Ugyanezen év december havában volt az állami fa- és fémipari szakiskola új székházának felavatása, mely alkalomból Herrman Miksa kereskedelemügyi miniszter felkereste az ipartestületet is és közvetlen hallgatta meg az iparosság súlyos sérelmeit, orvoslást ígervén azokra.

A kereskedelemügyi minisztérium 1927. év március havában rendeletet bocsátott ki, melynek értelmében az ipartestületeknek lehetőleg oda kell

törekedniök, hogy a felszabadult tanoncok ne bocsáttassanak azonnal szabadszárnyra, hanem néhány hónapot lehetőleg töltsenek régi mesterrüknél. Ez a rendelet igen jó hatást gyakorolt, mert még mai napig is igen sok tanonctartó felszabadult tanoncait, mint segédeket visszatartja. A rendelkezéssel kapcsolatban adózási szempontból eleinte aggályok merültek fel, melyeket az ipartestület úgy igyekezett elosztani, hogy a kereskedelemügyi miniszter útján kérte rendeleti úton annak biztosítását, hogy azokat a segédeket, akiket a segédivizsga után volt munkaadójuk továbbra visszatart, a visszatartás után egy évig adózási szempontból nem veszik figyelembe.

1927. április havában kezdte meg az iparosság az O. T. I. reformja iránti erős küzdelmet, melyben az újpesti ipartestület igen tevékeny részt vett. Ebben az ügyben az I. P. O. Sz. rendezett országos nagygyűlést, melyen a betegsegélyező – reform parlamenti előadója, Frühwirt Mátyás országgyűlési képviselő is részt vett. Ezzel az alkalommal az újpesti ipartestület megbízottjai a járulékok és szolgáltatások háború előttire való leszállítását, a mentési, a cselédügy és szülési segélyektől való mentesítést, a hátralékos késedelmi kamatok törlését, illetve redukálását, valamint az adminisztráció decentralizálását kérték.

1927. év nyarán a Phöbus – ügy üttette fel ismét fejét. Az új energiaszolgáltatási szerződés átvizsgálásánál ugyanis az ipartestület megállapította, hogy annak egyes pontjai a kisiparosságra sérelmesek és a

nagyipar aránytalanul olcsóbban kapja az áramot. A szerelők érdekei nincsenek kellően megvédve. Feltődött tehát annak kérdése, hogy ilyen körülmények között hozzájárulhat-e a kisiparosság a szerződésnek 15 évvel való meghosszabbításához. A pro és kontra megindult vitában megállapították, hogy az egész vita tulajdonképpen meddő, mert nem áll módunkban, hogy a szerződés megkötését megakadályozzuk. A miniszteriális döntőbírásgot már háromszor igénybevétték ebben az ügyben, de mind a három alkalommal a Phöbusnak adtak igazat. De erős kifogás tárgya volt az is, hogy maga az áramszolgáltató vállalat foglalkozik szereléssel és így szerelő iparosaink kénye – kedvére ki vannak szolgáltatva az áramszolgáltatónak. Az ipartestület elhatározta tehát, hogy a szerződés – tervezetet a szerelői érdekeltség bevonásával átvizsgálhatja, addig azonban, amíg a vonatkozó észrevételek elkészülnek, felkérte a város polgármestere útján a képviselőtestületet, hogy úgy az iparosság, mint az öszszpolgárság érdekeit a vállalkozóval szemben védje meg. Az előjáróság a szerződésre vonatkozó észrevételeket a városi képviselőtestületi tagoknak tájékoztatás végett el is juttatta, akiket a fogyasztók érdekeinek legmesszebbmenő védelmére kért fel.

A lapok híradása szerint napjainkban foglalkoznak az iparügyi minisztérium felállításával, mely elhatározást különösen *a mezőgazdaság érdekében valónak mondják*. Az újpesti ipartestület 1928. november 3-án tartott ülésében már megállapította a

mezőgazdaság és ipar egymásra utaltságát, amikor tárgyalta Budapest székesfőváros Kossuth – szobor leleplezési ünnepélyére vonatkozó meghívóját. Ezzel az alkalommal Rein Károly elnök méltatta Kossuthnak iparpártoló érdemeit. Rátért beszédében az országos iparegyesület megalapítására, rámutatott arra, hogy Kossuth, mint aktív politikus, *foglalkozni mert az ipar bajaival*, ismertette Kossuthnak azt az álláspontját, hogy a mezőgazdaság pártolása és az ipar elhanyagolása az országot félkezes emberhez teszi hasonlóvá. Az előjáróság az ipar fejlesztését a leg-sürgősebb és legégetőbb kormányzati teendők közé kívánja sorozni, még pedig nemcsak az általános jólét, hanem különösen *a mezőgazdaság érdekében*. Egyébként a Kossuth ünnepségen az ipartestület 300 taggal képviseltette magát, a szoborra hatalmas babérkoszorút helyezett.

Az Újpesti Iparosotthon ügye, melynek megvalósítására Arányi Adolf és Póhl Károly tettek indítványt, 1928. január havában újra napirendre került. Előkészítő bizottságot küldtek ki, melynek tagjai a szakosztályok elnökei, valamint a pénzügyi bizottság tagjai voltak, erejük megfeszítésével igyekeztek az iparosságnak ezt az ezidő szerint egyedülálló szociális intézményét megvalósítani. A bizottság munkáját csakhamar siker koronázta, mert az ipartestület megvásárolta néhai Höbert Béla v. hitelszövetkezeti elnöknek Újpesten, Lőrinc – utca 121. szám alatti házát, melyet a szükségleteknek megfelelően átalakítva, az újpesti elaggott és önhibájukon kívül

tönkrement iparosság rendelkezésére bocsájtott.

Be kell számolnunk arról, hogy az 1906-ban megalakult borbély- és fodrász – szakosztály 1928. Szent István napján gyönyörű zászlószentelési ünnepélyt tartott. A zászló megszerzése Popovits György, Galgóczy Sándor, Pavkov Bódog és Románszky Miklós ügybuzgalmát dicséri.

Az ipartestület előjárósága 1929. április havában köszönő iratot intézett Rothermere lordhoz, július havi ülésében megemlékezett a trianoni békekötés 10 éves évfordulójáról, augusztus elsején pedig csatlakozott a Revíziós Ligához.

Ugyanezen év június havában nagy gyász érte Újpest városát kiváló fiának, báró Wolfner Tivadarnak elhunytá alkalmával. Az ipartestület előjárósága mély részvétének adott kifejezést, a temetésen testületileg vett részt és a Megboldogult koporsójára koszorút helyezett.

A fővárosi vám kérdése állandóan igen erősen foglalkoztatta az ipartestületet. Úgyszólván nap – nap után, ülésről – ülésre felvetődött a székesfővárosnak sérelmes eljárása az újpesti iparosokkal szemben, mert a székesfőváros, kihasználva a pénzünk elértéktelenedése által létrejött tarifaemeléseket, pénzünk stabilizálódása után sem akarta a békebeli tarifákat visszaállítani. Így példaként megemlítve a békebeli 1 lovas kocsi 1 koronás vámjával szemben 6 pengő 80 fillér vámot szed. Úgy az újpesti ipartestület, főként pedig annak asztalos szakosztálya, gyűlések sorozata alatt tiltakozott a főváros ezen mos-

toha eljárása ellen, de a közben megalakult Budapest környéki ipartestületek szövetsége is elkövetett mindent, hogy a fővárost jobb belátásra bírja. A sok ankétozásnak, küldöttségjárásnak azonban eredménye nem volt, csak azt értük el, hogy a kereskedelmi miniszter megbízta a budapesti kereskedelmi és iparkamarát a kérdés tanulmányozásával, illetve konkrét javaslat készítésével. Pest vm. törvényhatóságának iparos-
szövetsége szintén magáévá tette a sérelmet és Tihanyi Kálmán szövetségi elnök a vármegye kisgyűlésén, valamint a törvényhatósági bizottságban is több alkalommal erélyesen síkra szállt ebben az ügyben. De a mozgalomnak sikerült az Országos Magyar Kereskedők Egyesületét is megnyernünk. Mindez azonban hiábavaló volt, mert a főváros pénzügyi okokra való hivatkozással minden leszállítási kísérletet megghiúsított, sőt 1923. április 14-én vámdíjszabási – egyesítés címén a tengelyen érkező áru fuvardíját fel akarta emelni. A fővárosnak ez a szándéka talán sikerült is volna, ha Újpest város iparosága fel nem vonul az Újvárosháza elé, hogy ott tiltakozzék az újabb drágítási kísérlet ellen. Ez a kérdés a mai napon is egyik legnagyobb sérelme Budapest környéke iparosságának, kereskedelmének és mezőgazdaságának, melyhez a kormány sem akar erélyes kézzel hozzányúlni.

Második igen fontos része az iparosság ezidőbeni küzdelmének az O. T. I. -kérdés, melynek járulék emelési kísérletét sikerrel verte vissza az újpesti iparosság.

De nem kevésbé súlyos küzdelmet

kellett vívnia Újpest iparosságának a forgalmiadó kérdésében is. Az 1930. május havában összehívott nagygyűlés, melyen nemcsak Újpest város ipara és kereskedelme, de Budapest környékének ipari, kereskedelmi és mezőgazdasági érdekképviselői is részt vettek, igen erélyes hangon foglalt állást a forgalmiadó kérdésében, mely alkalommal olyan határozatot hozott, hogy a forgalmiadó fizetése alól az összes iparosokat mentesíteni kell. Fokozta az elkeseredést az is, hogy a forgalmiadó átalányok kiszabásánál egy évre visszamenő O. T. I. igazolásokat is követeltek a kivétést megállapító hivatalok.

Ezekben a nehéz küzdelmekben szinte jólesően hat a budapesti kereskedelmi és iparkamarának " Magyar Hét " mozgalma melyben, valamint a következő évben is megrendezett mozgalomban az újpesti iparosság iparának kiválóságával vett részt. Ezt a valóban bevált iparfejlesztési mozgalmat csakhamar megzavarta azonban egyik csehországi cégnek betelepítési kísérletei és valóban kizárólag az újpesti iparosság éberségén múlt, hogy a Bata – cégnek nem sikerült itt letelepednie. Nemcsak a környék bevonásával megtartott nagygyűlés, de az újpesti ipartestület által az egész országban szétküldött felhívások eredménye volt, hogy ennek a mamut vállalatnak nem sikerült a magyar cipőipart teljesen elnyelni és a magyar cipész iparosokat jobbággyává tenni.

A mindinkább megnehézedő értékesítési viszonyok arra késztették az ipartestületet, hogy az értékesítés megszervezésével foglalkozzék. Rein

Károly ipartestületi elnök indítványára kimondotta az előjáróság, hogy állandó jellegű iparcsarnok létesítésére van szükség, ahol Újpest város iparosságának kiváló termékeit a fogyasztóközönségnek be lehessen mutatni. Ezt az eszmét dr. Semsey Aladár polgármester szintén magáévá tette, aki egyébként az export – hitelek megszerzésének kérdésében is hajlandónak mutatkozott közreműködni. Ezeket a törekvéseket azonban az 1931. szeptember havában bekövetkezett bankzárlat megakadályozta, mely minden hitet és hitelt megszüntetett és a bizalmatlanságnak melegágyát igen – igen hosszú időre vetette meg. A bankbetétek kiutalását az ipartestület végezte, mely bankbetétekből több mint félmillió pengőt utalt ki.

Az ipartestületen 1931. november 12-én megtartott iparos nagygyűlés a vármegyei iparospárt számolt be eddigi működéséről, a 30 éves adómentesség, a fővárosi vám, valamint a vármegyei közmunkák ügyében. Ezzel az alkalommal határozatot hoztak, hogy a 33-as bizottság adórendelet – tervezeteit a kormány vonja vissza, az ipari moratóriumot léptesse életbe, a kisipari hitel kérdését rendezze, a hatósági üzemeket szüntesse meg és az O. T. I. öregségi ágazatát szüntesse be. A kívánságok természetesen újból csak kívánságok maradtak.

Amíg tehát az iparosság érdekeit szolgáló óhajokat az intéző körök csak legritkábban vették figyelembe, addig ismételt kísérletek történtek hivatalnok részéről jogfosztásokra. Így pl. már 1931. június 11-én tilta-

koznunk kellett a vasárnapi piacok beszüntetésének kísérlete ellen, mely harcban a budapesti kereskedelmi és iparkamara az újpesti ipar és kereskedelem mellé állott. Ezek a kísérletek azóta néhányszor megismétlődtek, sőt a nyílt üzlettel bíró iparosokat és kereskedőket a vasárnapi hetivásár ügyében a hatóság meg is szavaztatta, az eredmény egyenesen le-sújtó volt a piacellenesekre.

De a kontárok elleni harc is mindgyakrabban foglalkoztatja az ipartestületet. Az egész országból hangzó panaszok arra bírták a kereskedelmi minisztert, hogy a kontárügyben ankétot hívjon össze. A nagy érdeklődéssel megtartott megbeszélésen az a nézet alakult ki, hogyha a kormány törvényhozási úton is akarja az iparosságnak ezt a legfájóbb kérdését megoldani, átmenetileg olyan erélyes rendszabályok szükségesek, melyek ha nem is szüntetik meg, de legalább nehezítik a kontárok működését. A leghatásosabb rendszabályt a megjelentek egyöntetűleg *a megrendelő büntetőjogi felelősségrevonásában* jelölték meg. A rendelet a társmínisztériumok aggályai következtében a mai napig is késik, de késik a kontár – törvény magalkotása is.

A következő 1932. évben az ipartestület telkével szomszédos területet kínálták fel megvételre, azonban a rendkívüli közgyűlés ezt az ajánlatot elutasította.

Ebben az évben volt a kőszegi országos kongresszus. Az előhangokból következtetve a legélesebb ki-robbanásoktól lehetett tartani, azonban az újpesti kongresszusi kiküldöt-

tek higgadt magatartása megmentette a helyzetet, amennyiben Tihanyi Kálmán újpesti kiküldöttnek sikerült elfogadtatnia azt a javaslatot, hogy a kőszegi kongresszus berekesztésével későbbi időpontban Budapesten fogják a napirendet letárgyalni. Jellemző az iparosság akkori hangulatára, hogy ehhez a határozathoz hozzáfűzték azt is, hogy a budapesti kongresszus tartama alatt az összes kisipari üzemnek szünetelniök kell, továbbá, hogy a M. A. B. I. és O. T. I. kötelékébe tartozó munkásokat a nagygyűlés időpontjában ki kell jelenteni.

A szeptember hóra tervezett budapesti nagygyűlés azonban rendőrségi tilalom következtében nem volt megtartható, amit a kőszegi kongresszus által kiküldött 21-es bizottság tudomásul vett. Az újpesti ipartestület előjárósága azonban elhatározta, hogy ebbe nem megy bele és átír az ország összes ipartestületeihez, amiért a 21-es bizottság saját határozata ellenére bizonytalan időre elodázta az 1932. szeptember 12-re tervezett nagygyűlést. Az ipartestület ebben a köriratában arra kérte az ország ipartestületeit, nyilatkozzanak az-iránt, helyeslik-e a halogatást, vagy a kőszegi kongresszus határozata értelmében kívánnak eljárni. A körirat megszerkesztésére kiküldték Alscher Ödön, Bagossy József, Fehér Ármin, Horváth József és Leib Kálmán tagokból álló bizottságot. Az összes ipartestületnek megküldött körlevélre 53 válasz érkezett, melyekből megá-lapították, hogy 40 vidéki ipartestület helyesli az újpesti ipartestület állás-pontját, 13 ipartestület pedig az I. P. O. K. mellett döntött, míg kb.

250 ipartestület egyáltalán nem küldött. Közben kormányváltás történt, így tehát a további mozgalom a kormányelnöknek a Vigadóban megtartott iparos nagygyűlésen tett kijelentései következtében elmaradt.

Az országos ipartestület ebben az évben rendezte meg a IV. országos kézműipari kiállítást, melyen az újpesti iparosok igen nagy számban vettek részt. Ezen a kiállításon az újpesti ipartestület elnyerte az akkor alapított "Jungfer József" - vándordíjat, egy gyönyörűen himzett zászlót, míg a kiállítók közül ezüstkoszorús mesterek lettek Schaffer Testvérek szobrász- és Fürst Ferenc asztalosmester, állami elismerő oklevelet kapott Ágh Lajos asztalosmester, aranyérmet nyertek Schneller József szappanfőző, Weisz László szövő, Kolodinszky Dezső géplakatos, Csukás Testvérek reszelővágók, Ihring Henrik cipésszerszám – készítő, Hrusovszky Mihály, Kiss József, Kalinán István, Nagy Sándor és Németh László asztalosmesterek. Sok kiállító nyert még ezüst- és bronzérmet.

Az iparosság országos megmozdulása alkalmával, a pesti Vigadóban megtartott nagygyűlésen elhangzott kormányígéretnek nem váltak be, miért is az 1932. november 17-én megtartott előljárási ülésen határozatot hoztak, hogy a környék iparosságát tiltakozó nagygyűlésre hívják össze, melynek előkészítésére kiküldettek Rosenbereg Fülöp, Fehér Ármin, Alscher Ödön, Wassermann Zsigmond és Bagossy József. A nagy érdeklődéssel és a környék részvételével lefolyt nagygyűlés határozatát,

melynek fő pontja az adóterhek könnyítése helyett életbeléptetett adópótlékolás volt, a nagygyűlés az illetékes miniszterekhez juttatta.

1933. március havában az újpesti ipartestület küldöttsége kereste fel dr. Preszly Elemér vármegyei főispánt, akinek közbenjárását kérte úgy a fővárosi vámok, mint a 30 éves adómentesség ügyében. A főispán természetesen nagy megértéssel fogadta a küldöttséget és megígérte, hogy a kérelmek megvalósítása érdekében a kormánynál közben fog járni.

Dr. Éber Antal kamarai elnök erős munkássága végre pozitív segítséget eredményezett, mert a kereskedelmi kormány alapot teremtett a bankfedezettel nem bíró kisiparosok hitelezésére. A 300.000 kisiparos részére engedélyezett hitel vajmi kevés volt, azonban végre megtört a jég és amint az eredmények bizonyítják, mind több és több iparos veszi ezt a maximum 200 pengőig terjedő kisipari hitelt igénybe. Ugyancsak dr. Éber Antal kamarai elnök érdeme az a munka, amelyet a kamara a munkaalkalmak felkutatása érdekében kifejtett.

Sok vitára adott alkalmat ebben az időben a kormánynak azon intézkedése, mely megengedte, hogy a termelők az általuk termelt bort kicsinyben árusíthatják. Ez a rendelkezés a szőlőtermelők megsegítése elgondolásán alapulhatott, végeredményben azonban igen sok visszaélésre adott alkalmat. A termelők ugyanis, akik Újpesten bortermelésre berendezkedtek, nem elégedtek meg azzal, hogy saját boraikat értékesítik, hanem vállalták más termelő termésének

értékesítését is. A nagy költségekkel s köztartozásokkal dolgozó italmérőket tehát existenciájukban támadta meg a rendelet. Az újpesti ipartestület kötelességének tartotta, hogy ismételten tiltakozzék a termelői italmérések illegitim versenye ellen, hiába volt azonban minden tiltakozás, a gazdavédelem nem engedte a rendelet megszigorítását, jöllehet a rendelet alapfeltétele t. i. a kisgazdák bortermésének megkönnyítése, megszűnt. Ma az a helyzet, hogy a bormérők keresik fel a szőlőbirtokosokat áruvásárlás céljából, – tehát felesleges a csökkentett közterhekkal dolgozó gazdák védelme az ipar rovására. Ebben az ügyben az ipartestület a kamarát is igénybe vette, azonban ott sem lehetett különösebb eredményt elérni. A termelői bormérések pedig tovább virágzanak, sőt a fogyasztóval való közvetlen érintkezés előnyeit a részvénytársaságok és szövetkezetek is kihasználják, jöllehet ezek a jogi – személyek s a nagybirtokosság megfelelő értékesítési szervvel rendelkeznek. Ezzel kapcsolatban említjük meg, hogy az ipartestületnek megküldetett a bortörvény revíziójára vonatkozó tervezet, melyre vonatkozólag az előjáróság azt a határozatot hozta, hogy a legnagyobb sérelemnek tartja és tiltakozik is az ellen, hogy az ellenőrző bizottság az italmérő üzleti könyveit, feljegyzéseit és számadásait valamint egyéb iratait betekinthesse, azokról jegyzeteket vegyen, másolatokat készítsen.

Nem mulaszthatjuk el annak megemléztetését, hogy az újpesti ipartestület előjárósága 1933. november 16-án már foglalkozott a 48 órás munkahét

kötelezővé tételével, a minimális árakkal, mely problémák napjainkban is legfontosabb feladatát képezik.

A történeti hűség érdekében beszámolunk arról is, hogy a budapest környéki borbélyok és fodrázmesterek ipartársulata elismeréssel kívánt adózni a szakma legidősebb tagjainak, kieszközölte tehát Kerschen Mihály, Tiengl Péter és Pavkov Bódog fodrázmesterek kitüntetését. A kereskedelemügyi miniszter elismerő oklevelét 1934. március havában megtartott ipartestületi közgyűlésen nyújtotta át a kereskedelemügyi miniszter úr kiküldötte az ünnepelteknek, akiket a megjelent hatósági kiküldöttek ugyancsak meleg szavakkal üdvözöltek.

Az ipartestület 1934. évi tevékenységét a nehéz gazdasági viszonyok elleni küzdelem jellemzi. Igaz, hogy az ipari válság olyan mélypontot talán sohasem ért el, mint ebben az évben, miért is minden energiát arra kellett felhasználni, hogy a válság okozta sebeket enyhítsék. A belső felvevőképesség megszűnte, a külföldi exporthiány, a környező országok élni akarása mind súlyosabb terheként nehezedik az iparos társadalomra. Ezen terhek mellett a fokozott adóztatás, a társadalombiztosító kamatos kamatokkal megduzzasztott követelése, a kontárok mindinkább elszaporodó hada annyira megnehezítették az iparosság életét, hogy valószínűs Isten csodája, hogy még bírja. Az ipartestület különösen a közmunkák fokozottabb elnyerése által igyekezett a munkaalkalmakat fokozni, de amellett az iparosság érdekeit másképpen is megvédeni. Így konk-

rét formában előterjesztést tett abban az irányban, hogy az ipari munkákért az ingatlan feleljen, megakadályozta, hogy budapesti cégek az újpesti gyárakban megrendeléseket gyűjtsenek, eljárta dr. Semsey Aladár polgármesternél a városi műhelyek beszüntetése érdekében. Ezekre a tevékenységekre azonban az előjárásnak az ehhez a történethez csatolt jelentése bővebb felvilágosítást ad. Itt azonban feltétlen meg kell emlékeznünk arról az ipari kiállításról, melyet a tanoncoktatás félszázados jubileumának emlékére az ipartestület rendezett. A kiállító tanoncok úgy a munka kivételében, mint a szakrajzokban oly kiválóan produkáltak, hogy valóban a legteljesebb elismerést vívták ki. Különösen a vas- és fémipari tanoncok, de a faipar, vegyesipar és a női tanoncok munkái is valóban ámulatba ejtették a kiállítást megtekintő közönséget, de a szakiparosok is jóleső érzéssel állapították meg a fiatal iparos generáció felkészültségét. A kiállítás megnyitásán a helyi hatóságok, valamint az országos ipari és kereskedelmi képviselők vettek részt, akik a legnagyobb elismeréssel nyilatkoztak a látottakról.

Az iparosság évenként megismétlődő kongresszusa ebben az évben Kecskeméten zajlott le. A kongresszuson az összes ipari kérelmek megvitatás tárgyát képezték.

Az újpesti ipartestület részéről 3 javaslat volt a tárgysorozaton és pedig azoknak az üzemeknek baleseti díj alóli fizetésének mentesítése, melyekben a tulajdonos maga dolgozik a gépházban, továbbá, hogy az ipartestületi választásokat különítsék el

az ipartestületi közgyűlésektől, végül a végrehajtási törvény olyképeni módosítása, hogy a szerszámok és gépek, valamint az anyagok egy része feltétlen mentesíttessenek a kisiparosoknál a végrehajtás alól.

Ipartestületi szakosztályok:

Asztalos Szakosztály

A szakosztály 1894-ben alakult, első elnöke Tomcsányi Árpád volt. Ennek a szakosztálynak köszönhető, hogy 1900-ban megalakult az Újpesti Ipartestületi Hitelszövetkezet és az is, hogy az újpesti állami faipari szakiskola magmaradt eredeti hivatásánál.

A szakosztály tisztikara (1935) Alscher Ödön elnök, Horváth József és Nyoma József alelnökök, jegyző: ifj. Lada József.

Borbély és Fodrász Szakosztály

Alakult 1906-ban, első elnöke Thierjung Mihály volt. 1910-ben alakították meg a Temetkezési Egyletet, 1924-ben pedig az Aggsegítő Alapot.

A szakosztály díszelnöke: Kerschen Mihály, elnöke: Egry József, alelnöke: Galgóczy Sándor

Cipész Szakosztály

1902-ben alakult Bej József elnöklétével. Később Kropacsek Alajos létrehozta a Takarékegyletet és a Könyvtárat. Jelenlegi elnök: Körpöly

Gyula, alelnökök: Ráró Gusztáv és Báthory Sándor.

Jegyző: Diamant Jenő

Cukrász Szakosztály

A Sütő Szakosztályból 1925-ben váltak ki Bonyhád Lajos elnökletével. Jelenlegi elnök: Schubert Rezső, jegyző: Rosner Győző, pénztáros: Récsey Gyula.

Droguista Szakosztály

1933-ban alakult Bakonyi István elnökletével. Alelnök: dr. Györbíró Szilárd, jegyző: Feisinger Antal.

Építőipari Szakosztály

1897-ben Bachmann Károly építőmester elnöklete alatt alakult.

Jelenlegi elnök: vitéz Vereczkey Ferenc aki három szakcsoportot alakított. Alelnökök: Szabó János kőműves-mester, Varga Sándor ácsmester és Szentiványi János tetőfedőmester. Az alelnökök egyben a szakcsoportok elnökei.

Festő Szakosztály

1910-ben Szekfü József elnöklete alatt alakult.

Jelenlegi elnök: Strenger Rezső, társelnök: Pulcz Rezső, alelnökök: Meskó Lajos és Szabó József.

Fogtechnikus Szakosztály

1933-ban alakult Gerber Alajos elnökletével. Az elnökség tagjai: Hajós Tivadar, Filotás János, Pathy Nagy Aladár és Horniczky József.

Hentes Szakosztály

1911-ben Herzog József elnökletével alakult. Később kettévált a szakosz-

tály hentesek és mészárosok osztályára. Jelenleg Antal S. József a díszelnök, elnök: Práznovszky Zsigmond, alelnök: Zimmermann István.

Mészáros Szakosztály

A kettéválás után az elnök: Simonyi Sándor, majd Schwart Bernát

Órás és Ékszerész Szakosztály

1927-ben Faludi Bernát elnökletével alakult. Társelnök: Grünbaum Ernő és Neumann Márton.

Sütő Szakosztály

1918-ban Klein Bernát elnökletével alakult a Sütő – cukrász és mézeskalácsos Iparosok Szakosztályként. A kiválás után Lauer Miklós az elnök és Márkus Róbert az alelnök.

Szabó Szakosztály

1900-ban alakult Petőcz Endre elnöklete alatt. Jelenleg díszelnök: Csapó József, elnök Váradi József.

Szobrász Szakosztály

1925-ben Csehi Gyula elnöklete alatt alakult. Jelenlegi elnök: Altmann Gyula, alelnök: Nagy Ernő.

Szücs és Sapkás Szakosztály

1933-ban Deutsch Imre elnöklete alatt alakult. Alelnök: Tyroler Sándor

Vas - fém és Szerelőipari Szakosztály

1918-ban Grünbaum Ede elnöklete alatt alakult. Jelenlegi elnök: Feuerstein Ernő

Alelnökök: Mattos Ágoston, Koschler Géza, Moll István, Gerő Tibor, Hölczler János és Fröhof József.

Vendéglős Szakosztály

1923-ban Kocsis János elnökletével alakult. Jelenlegi elnök: Teobald Ferenc, alelnök: Papp György és Antal Árpád.

Nyomdász és Könyvkötő Szakosztály

Alakulóban.

ÚJPEST TÁRSADALMI ÉLETE 1914-ben.

Egyesületek, körök, egyletek

BIKUR – CHOILIM

(Betegségélyező Egylet)

József u. 10.

Elnök: Arányi Adolf

Alelnök: Barta Mór

Titkár: Dr. Lichtmann Mór

CHEVRA – KADISA

(Szent Egylet)

József u. 10.

Elnök: Klein Ignác

Alelnök: Fürst Lajos

Titkár: Dr. Lichtmann Mór

COLOSSEUM JÓTÉKONY

ASZTALTÁRSASÁG

Árpád u. 23.

Díszelnök: Arányi Adolf

Elnök: Grünbaum Ede

Alelnök: Schlesinger Ignác

Titkár: Blumenthal Móric

DANUBIUS-SCHÖNICHEN

HARTMANN hajóépítő munkások

TEMETKEZÉSI EGYLETE

Templom u. 3.

Díszelnökök: Halamaschek Tivadar, Hartmann János

Tiszteletbeli elnökök: Kicherer Vilmos, Reinpreicht Antal

Elnökök: I. Giebel Márton, II. Pick Ignác

Kossuth Ferenc védnöksége alatt álló

ÚJPESTI KOSSUTH LAJOS

BETEGSEGÉLYEZŐ ÉS TEMETKEZÉSI NÖEGYLET

Károlyi u. 19. (Alakult 1897-ben.)

Elnök: Ziegler Józsefné

Alelnök: Tresz Károlyné

LUJZA LEÁNYEGYESÜLET

István tér, polgári leányiskola

Elnök: Teszárik Antalné

Alelnökök: Tolnay Adél, Liszer Emma, Titkár: Krausz Böske

MAGYAR VÉDŐEGYESÜLET,

Budapest környéki IPARFEJLESZTŐ OSZTÁLYA

Istvántelki u. 1.

Elnök: Dr. Miklós Antal

Ügyvezető elnök: Andrejka József

Ügyvezető igazgató: Arczt József

MASZKIR – EL – DAL

(Szegényekre figyelő Egylet)

József u. 10.

Elnök: Schreiber Gyula

Alelnök: Dr. Venetianer Lajos

Titkár: Dr. Lichtmann Mór

MEGYERI "HALADÁS"

ASZTALTÁRSASÁG

Orczi féle vendéglő, Megyeri és Irányi u. sarok. (Alakult 1912.)

Elnök: Baffia Vilmos

Alelnökök: Kis István, Scheffer László

Titkár: Orczi László

MŰVEZETŐK ORSZÁGOS SZÖ-
VETSÉGE ÚJPESTI EGYESÜLETE
Sándor u. 14.

Elnök: Kraft József

Alelnök: Pecsusz József

Jegyző: Póhl Károly

MEGYERI SPORT CLUB

István utca

Elnök: Krisztián Lajos

Alelnök: Petri Mátyás

Ügyvezető alelnök: Burcseh Gyula

Titkár: Reczegi József

NÁNDOR ELSŐ ÚJPESTI BETEG-
SEGÉLYEZŐ ÉS TEMETKEZÉSI
EGYLET

Templom u. 3.

Elnök: Busffy István

Elnökhelyettes: Cserti Ádám

Alelnök: Martinovics József

SZABAD LYCEUM
ÚJPESTI OSZTÁLYA

István tér 14.

Elnök: Murányi Iván

Alelnök: Dr. Führer Simon

Titkár: Barta Dezső

Könyvtáros: Bánó Vince

TÜRR ISTVÁN
HADASTYÁN EGYLET

Mária u. 11. (Cimbalnik vendéglő)

Díszelnök: Bulicsek Ferenc

Elnök: Cimbalnik Péter

Alelnökök: Nagy Lajos, Lustig Ernő

Titkár: Szedlack János

ÚJPESTI BORBÉLY ÉS
FODRÁSZMESTEREK
TEMETKEZÉSI EGYLETE

Király u. 10.

Elnök: id. Kerschen Mihály

Alelnök: Petri Mátyás

ÚJPESTI DALKÖR

Károlyi u. 19. (Ulman kávéház)

Elnök: Wiegele Sándor

Alelnök: Szilágyi Pál

Titkárok: Biermann Armand, Kucse-
ra István

ÚJPESTI DEMOKRATA KÖR

Apponyi és Árpád u. sarok

Elnökök: Dr. Kiss Sándor, Dr. Földes
István

Társelnökök: Dr. Oszmann Mór, Ko-
vács József, Dr. Antal Endre, Bálint
Zsigmond

ÚJPESTI FÜGGETLENSÉGI KÖR

István u. 4.

Pártvezér: Dr. Héderváry Lehel

Elnök: Póhl Károly

Alelnök: Záborszky Pál

Titkár: Gere Lajos

ÚJPESTI FŰSZER ÉS VEGYES-
KERESKEDŐK EGYESÜLETE

Árpád u. és Apponyi u. sarok

Elnök: Kovács József

Alelnökök: Klein Bertalan, Malin-
dovszky Gyula

Titkár: Fleischmann Mór

ÚJPESTI GYERMEKBARÁT
EGYESÜLET

Árpád u. 56.

Elnök: Kálmán Ödön

Alelnökök: Barta Mór, Diamant Ig-
nác, Arányi Adolf

Titkár: Löwy Vilmos

ÚJPESTI IPAROS IFJAK KÖRE

Király u. 6.

Elnök: Wiegele Sándor

Alelnökök: Kettner István, Radics
Lajos Titkár: Gerzsabek Ernő

ÚJPESTI IPAROS KÖR

Király u. 3. (Alakult 1892-ben)

Elnök: Feldman Károly

Alelnökök: Petőcz Endre,

Póhl Károly

Titkár: Ragályi Kálmán

ÚJPESTI IZRAELITA

KÖZMŰVELŐDÉSI EGYESÜLET

Attila u. 2.

Elnök: Barta Dezső

Alelnökök: Lőcsei Géza, Götzler Izsó

Titkár: Dus Imre

ÚJPESTI IZRAELITA NŐEGYLET

József u. 10.

Elnök: özv. Friedmann Árminné

Alelnökök: I. Dr. Kálmán Ödönné, II. Székely Miksáné

Titkár: Dr. Lichtmann Mór

ÚJPESTI JÓSZÍV EGYESÜLET

Árpád u. 50.

Díszelnök: Hádí Mór

Elnök: Kardos Izidor

Titkár: Lövi Vilmos

ÚJPESTI KATHOLIKUS KÖR

István tér 6.

Elnök: Andrejke József

Alelnök: Szedlacsek István

ÚJPESTI KATHOLIKUS

LEGÉNYEGYLET

Csokonai u.

Elnök: Dr. Varázséji Béla

Tiszteletbeli elnökök: Dr. Thury

Károly, Nagy Ferenc

Titkár: Cseres József

ÚJPESTI KERESKEDŐ ÉS

IPAROS IFJAK ÖNMŰVELŐDÉSI
KÖRE

Attila u. 2.

Elnök: Tanács Dezső

Alelnökök: ifj Tresz Sándor, Zsilko Károly ; Titkár: Nagy Sándor

ÚJPESTI KERESKEDŐK

TÁRSULATA

Árpád u. 56.

Elnök: Ehrewald Vilmos

Alelnök: Fuchs Bernát, Nasser Manó, Ludvig H. Endre

ÚJPESTI KÖZMŰVELŐDÉSI KÖR

Árpád u. 56.

Elnök: Dr. Führer Simon

Alelnökök: Székely Miksa, Guth Pál, Klima Lajos

Titkár: Liszer Lajos

ÚJPESTI MUNKÁSOTTHON

(benne több szakmai szövetség és egyesület) Gyár u. 41.

ÚJPESTI MUNKÁSOK "VIRRADÁS" DALKÖRE

Vörösmarty u. 6.
Elnök: Bella István Titkár: Bognár MihályÚJPESTI ÖNKÉNTES TŰZOLTÓ
TESTÜLET

Apponyi Albert u. (Miehelsz vendéglő)

Parancsnok: Jenkovszky Sándor

Alparancsnok: Arany József

Titkár: Bruscha Ede

ÚJPESTI PATRONAGE

EGYESÜLET

Városháza

Védők: gróf Károlyi László, Wolfner Tivadar

Tiszteletbeli elnökök: Dr. Miklós Antal, Pintér Károly

Elnök: Bercz Gyula

Alelnökök: Teszarekné Gallauner Anna, Dr. Varázséji Béla, Dr. Venetianer Lajos, Mády Lajos, Geduly Lajos

Titkár: Meszlényi Zoltán

ÚJPESTI II. RÁKÓCZI FERENC JÓTÉKONÝCÉLÚ TÁRSASKÖR
Apponyi Albert u. 40. Alakult 1906-ban.

Díszelnök: Schneider József

Tiszteletbeli elnökök: Zaurál János, Polacsek Antal

Elnök: Pintér Károly

Alelnök: Lukács Mihály

URAK (ÚJPEST – RÁKOSPALOTA ATLÉTIKAI KLUB)

Király u. 1. (Otthon Kávéház)

Elnök: Kovácsy Kálmán

Társelnök: Dr. Láday Győző

Alelnökök: Zák Alajos, K. Toporczér Lajos, Dr. Wester Gusztáv

Főtitkár: Turtsányi Béla

ÚJPEST – RÁKOSPALOTA ÖNKÉNTES MENTŐ EGYESÜLETE

Apponyi Albert u.

Elnök: Dr. Miklós Antal

Ügyvezető alelnök: Saly Károly

Alelnök: Jakab Géza

Főorvos: Dr. Oszman Mór

ÚJPEST–RÁKOSPALOTAI SZENT ERZSÉBET JÓTÉKONYSÁGI NŐEGYESÜLET

Árpád u. Istvánteleg

Alapító és tiszteletbeli örökös elnök: gróf Pálffy Pálné

Elnök: gróf Károlyi Lászlóné

ÚJPEST–RÁKOSPALOTAI ÉPÍTŐIPAROS SZÖVETSÉG
Király u. 3.

Elnök: Varga Sándor

Alelnök: Bálint Imre

ÚJPESTI "RIADÓ" DALKÖR

Rózsa u. 6 / a (Ott Ottó vendéglője)

Elnök: Stütz Károly

Alelnök: Markó József

Titkár: Rozmann Antal

ÚJPESTI SAKK KÖR

Király u. 1. (Otthon Kávéház)

Elnök: Steiner Bernát

Alelnök: Dr. Kovách Gyula, Glatter Vilmos

Titkár: Schwartz Jenő

ÚJPESTI SZÁLLODÁSOK, VENDÉGLŐSÖK ÉS KORCSMÁROSOK IPARTÁRSULATA

Templom u. 3.

Tiszteletbeli elnök: Vnuk Lajos

Elnök: Herczog József

Titkár: Voditska Jenő

ÚJPESTI SZEGÉNYGYERMEK-KÓRHÁZ EGYLET

Lőrinc u. 108.

Elnök: Hörbert Béla

Társelnök: Papp – Szilágyi Lászlóné

Alelnökök: Dr. Miklós Antal, Dr. Jarmatzky Sándor

ÚJPESTI TORNA EGYLET

Árpád u. 1.

Elnök: Ehrenwald László

Társelnök: Dr. Oszmann Mór

Alelnökök: Szemere Ernő, Szigeti Vilmos, Pásztor Sándor

Főtitkár: Dr. Szűcs András

Titkár: Deutsch Dénes

VAKOKAT GYÁMOLÍTÓ ORSZÁGOS EGYLET ÚJPESTI FIÓK EGYLETE

Gyár u. 45.

Elnök: Fazekas Ágoston
Társelnök: gróf Andrassy Gyuláné
Alelnökök: Dr. Varázséji Béla, Dr.
Miklós Antal, Tyrman József
Titkár: Jankovich Lajos

ÚJPESTI VÁROSI SZOLGÁK ÉS TÜZOLTÓK ÖNKÉPZŐ KÖRE

Lőrinc és Löwy u. sarok (Vodicska
vendéglő)

Elnök: Blumenthal Mór
Jegyző: Hevler Mihály

ÚJPESTI ZENEKÖR

Városháza

Elnök: Dr. Miklós Antal
Ügyvezető alelnök: Major Gyula
Alelnök: Weigele Sándor
Titkár: Sikos Géza

ZENEMŰVELŐ EGYESÜLET (CONSERVATORIUM)

Löwy u. 5.

Védnök: gróf Zichy Géza

Elnök: Dr. Nádaskay Béla

Alelnökök: Dr. Troján Alajos, Gosz-
tonyi József

Forrás: Újpesti Képes Almanach 1914.

ÚJPESTI LAPOK MIKROFILMEN

Ellenzéki Textilmunkás	1933 – 34
Független Nemzet	1946 – 48
Független Újság	1921 – 24; 1926; 1935 – 44
Horizont	1927
Igaz Szó	1929
Legyen Világosság	1888 – 89
Meteor	1932
A Munka	1945
Pestvidéki Jogélet	1929 – 33; 1936 – 38
Rákospalota	1933
Szabad Újpest	1945 – 48
Színházi Figyelő	1911
Újpesti Híradó	1923 – 25
Újpesti Kurir	1924 – 29
Ügyvédjelölőlt	1928

A katalógus szeptember 1-től használható a Helytörténeti Gyűjteményben.

Hirman László

Éber Nándor életrajza

Az újpesti temetőben a sírok között szinte észrevétlenül búvik meg egy sírkő, amely alatt egy talán kevésbé ismert, mégis megbecsülésre méltó hazánkfia pihen.

Éber Nándor 1825-ben született Budán, így a reformkorral, a hazánkban jelentős változásokat hozó korrallal egyidős volt. Joghallgatóként, már fiatal emberként jelentős műveltségre tett szert, így nem csoda, hogy rövidesen a bécsi Keleti Akadémián folytathatta tanulmányait. Az 1848 márciusi forradalom idején diplomata-szolgálatot teljesített Isztambulban, az események hírére azonban hazasietett és felajánlotta szolgálatait a független magyar kormánynak. 1849-ben a függetlenség kikiáltása után kamatoztathatta korábbi ismereteit, mivel az első független kormány külügyminisztériumának titkára lett. A világozi fegyverletétel után - mint sokan mások - Ő is emigrált Törökországba, majd Angliába utazott.

Nyelvismerete és műveltsége miatt már sajtónagyhatalomnak számító TIMES is alkalmazta "levelezőnek", azaz helyszíni tudósítónak. Az újonnan kibontakozó nemzetközi konfliktusnak, a krími háborúnak helyszínéről küldött szemléletes beszámolókat lapja számára. Nem csak szemlélője, hanem tevékeny részese is volt az eseményeknek, vezérkari főnöke lett Fuad pasának, a híres Omer pasa mellett pedig ezredesi rangban első-

sorban oroszellenes akciókban vett részt.

1859-ig marad Törökországban, ekkor az európai események és a kalandvágy Itáliába szólították. Mint lapja tudósítója tevékenykedett Lombardiában, azonban ez több volt egyszerű újságírásnál. Tollával ez-alkalommal közvetlenül hazáját szolgálta, hiszen a magentai és solferinói csatamezőn nem csak az olasz egységállam megszületése volt a tét, hanem Magyarország sorsa is.

A szabadságharc után emigrált politikai és katonai vezetők egyaránt úgy gondolkoztak, hogy a Habsburgok észak-itáliai vereségei megteremthetik a feltételeit egy külföldről szervezendő újabb szabadságküzdelemnek. Ezek a remények szertefoszlottak a III. Napoleon által megkötött különbéke után, a Solferino-ból küldött Éber cikkek mégsem voltak hatástalanok. Nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy felrázzák a közvéleményt, hiszen a csatatéren mintegy ötvenezer halott vagy súlyosan sebesült katona feküdt, közöttük többszáz magyar férfi is, akiket kényszerrel soroztak be az osztrák hadseregbe.

Egy szemtanú, bizonyos Henry Dunant genfi polgár a látványtól elborzadva hazautazott és megalapította az azóta is tevékenykedő Nemzetközi Vöröskeresztet. A TIMES Éber Nándor által írt cikkeinek ebben nem kis szerepe volt. Az olasz remények

szerencsére mégsem estek kútba a békekötés után. Bár a francia császár cserbenhagyta szövetségét, azért az egység ügye nem rekedt meg, csupán holtpontra jutott. Ezen lendítette túl a legendás Garibaldi által vezetett népmozgalom, kinek

"vörösinges" önkéntes seregében számos magyar, egykori 48-as tiszt is szolgált. Legismertebb közöttük talán Türr István, aki a vezér szárnysegédje lett, illetve Tüköry Lajos alezredes, aki Palermo ostromakor halt hősi halált.

Éber Nándor honfitársait követve csatlakozott a diadalmas forradalmi sereghez, ahol Garibaldi - érdemei elismeréseként - rövidesen dandárparancsnoknak nevezte ki. A csapatoknál ismerkedett össze Cesare Abba-val, aki az események krónikása, az "Ezrek" diadalútjának részese volt.

Az olasz író-felkelő így jellemezte Éber Nándort: "Az ember éppúgy nézhetné költőnek mint katonának" Garibaldi maga pedig így vélekedett Éberről, amikor valaki felhánytorgatta, hogy a magyar dandárparancsnok diplomata és újságíró volt korábban: "Ne törődjék azzal, lássa én magam sem vagyok katona."

Az a korabeli fotográfia, amely megőrizte számunkra Éber Nándor

alakját, valóban egy polgári ruhás, ugyanakkor kardos-harcias férfiút mutat. Amikor kiderült, hogy az egységes Olaszország megteremtése nem hozza meg közvetlenül Magyarország számára a fegyveres felszabadulás lehetőségét, Éber Nándor is

azokhoz csatlakozott, akik sorsának jobbra fordítását inkább politikai úton képzeltek el. Hazatérésére azonban 1848-49-es tevékenysége miatt csak a kiegyezés után nyílt lehetőség. Mint Deák híve, ezek után a magyar Országgyűlésben lett képviselő míg egészségi állapota miatt vissza nem vonult a közéletől. Korán, mindössze

hatvan évesen ragadta el a halál, ami talán nem is csodálható ilyen kalandos élet után.

Éber Nándor 1885 február 27-én halt meg. Hogy végső nyughelyet miért éppen az újpesti temetőben talált? Erre a kérdésre a helytörténészeknek kell megtalálniuk a választ.....

Felhasznált irodalom:

- Révai Nagy-lexikona VI.Bp.1912
- Harry Hearder: Olaszország rövid története Maecenas 1992
- Csorba László: Garibaldi élete és kora Kossuth 1988
- Ceasar Abba: Garibaldi seregében Krónika
- Bona Gábor: Kossuth Lajos kapitányai Zrínyi 1988.

Helytörténeti hírek...

➔ Az Újpesti Önkormányzat Civil Szerveződések Bizottsága elfogadta alapítványunk pályázatát és 300.000 Ft összegű támogatást nyújt ebben az évben a Helytörténeti Értesítő kiadásához. Köszönjük !

➔ Május 20-án szombaton egésznapos rendezvénysorozat keretében emlékeztünk meg a *Károlyi Sándor Kórház* megnyitásának 100. évfordulójáról. A főtéri Károlyi kriptában a kórházalapító gr. *Károlyi Sándor* koporsóját koszorúzták meg az emlékezők, majd a Károlyi kórház főépületén leleplezték dr. *Sándor István* kórházigazgató emléktábláját. Este a Polgárcentrumban ünnepi műsor keretében köszöntötték Újpest vezetői orvosainkat, ápolóinkat és a gyógyszerészeket. A jelenlévők meleg ünnepségen részesítették dr. *Újszászy László* ny. főorvost, aki ezen a napon töltötte be 90. életévét.

➔ Június 1-én *Hock Zoltán* alpolgármester úr adta át alapítványunk 50.000 Ft-os pályadíját *Opauszki Viktóriának* a Pozsonyi u. iskola történelemtanárának, aki a bíráló bizottság (*Hirrmann László* elnök, *Effné*

Nagy Zsuzsanna szakfelügyelő és dr. *Katona Józsefné* ny. iskolaigazgató) értékelése szerint, ebben a tanévben a legeredményesebben tanította Újpest történetét.

A díj átadásán megjelent *Hollósi György* újpesti vállalkozó, a Ricopy Kft. ügyvezető igazgatója is, aki a díj összegét – mint adományt – biztosította. *Opauszki Viktóriának* gratulálunk !

➔ Június 14-én a Polgárcentrumban rendezte meg alapítványunk az újpesti egyházak és felekezetek vezető lelképásztorai találkozóját, ahol megbeszélték az 1996. évben kiadásra kerülő "Újpesti egyházak és felekezetek története 1840 – 1995 között" c. kiadvány terveit.

➔ Június 14-én alapítványunk kuratóriuma rendkívüli ülést tartott. Több, aktuális téma mellett megtárgyalták és elfogadták *Hock Zoltán* alpolgármester úr lemondását az alapítvány kuratóriumi elnöki tiszteről. Az új elnök felkérésére a közeljövőben kerül sor. *Hock Zoltán* úr munkájáért ezúton is köszönetet mondunk !

Az alapítvány támogatói:

ASCHNER LIPÓT ALAPÍTVÁNY, CHINOIN RT.,
ÉPORG KFT., FÜRST SÁNDOR, HANZLIK PÁL,
HOLLÓSI GYÖRGY, IVÁNYINÉ KONRÁD GIZELLA,
IVÁNYI JÁNOS, DR. KAPOLYI LÁSZLÓ, KOZMA
SÁNDORNÉ, ÚJPEST KFT., ÚJPESTI KÖZMŰVELŐ-
DÉSÉÉRT ALAPÍTVÁNY, ÚJPESTI KÖZÖSSÉGI TV,
ÚJPEST ÖNKORMÁNYZATA, RICOPY KFT.,
SZOC. DEM. PÁRT ÚJPEST

Kiadja: az Újpesti Helytörténeti Alapítvány

Szerkesztő: Kadlecovits Géza
Szerkesztőség: 1047 Bródy Imre u. 1. Tel: 160-5369
Tipográfia: Varga Zsolt
Készült: TUNGSRAM PRINT Kft. nyomdaüzemében
Vezető: Bese Andrásné